

HYDROMECHANICKÉ PROCESY

Dělení heterogenních směsí pomocí gravitace

(přednáška)

Prof. Ing. Tomáš Jirout, Ph.D.

(e-mail: Tomas.Jirout@fs.cvut.cz, tel.: 2 2435 2681)

DĚLENÍ HETEROGENNÍCH SMĚSÍ PŮSOBENÍM GRAVITACE

Heterogenní systémy

<i>Heterogenní systém</i>	<i>Kontinuální fáze</i>	<i>Skupenství částic</i>
suspenze	kapalina	pevná látka
emulze	kapalina	kapalina
pěna, probublávaná kapalina	kapalina	plyn
prach, dým	plyn	pevná látka
mlha	plyn	kapalina

Odpor prostředí – odporová síla F

- *třecí odpor* – způsobený vazkým třením tekutiny o povrch tělesa
- *tvarový odpor* – výsledná síla dynamického tlaku působícího na povrch tělesa

$$F = C_D S_p \frac{u^2}{2} \rho$$

Odpor při obtékání kulové částice

Stokesova oblast

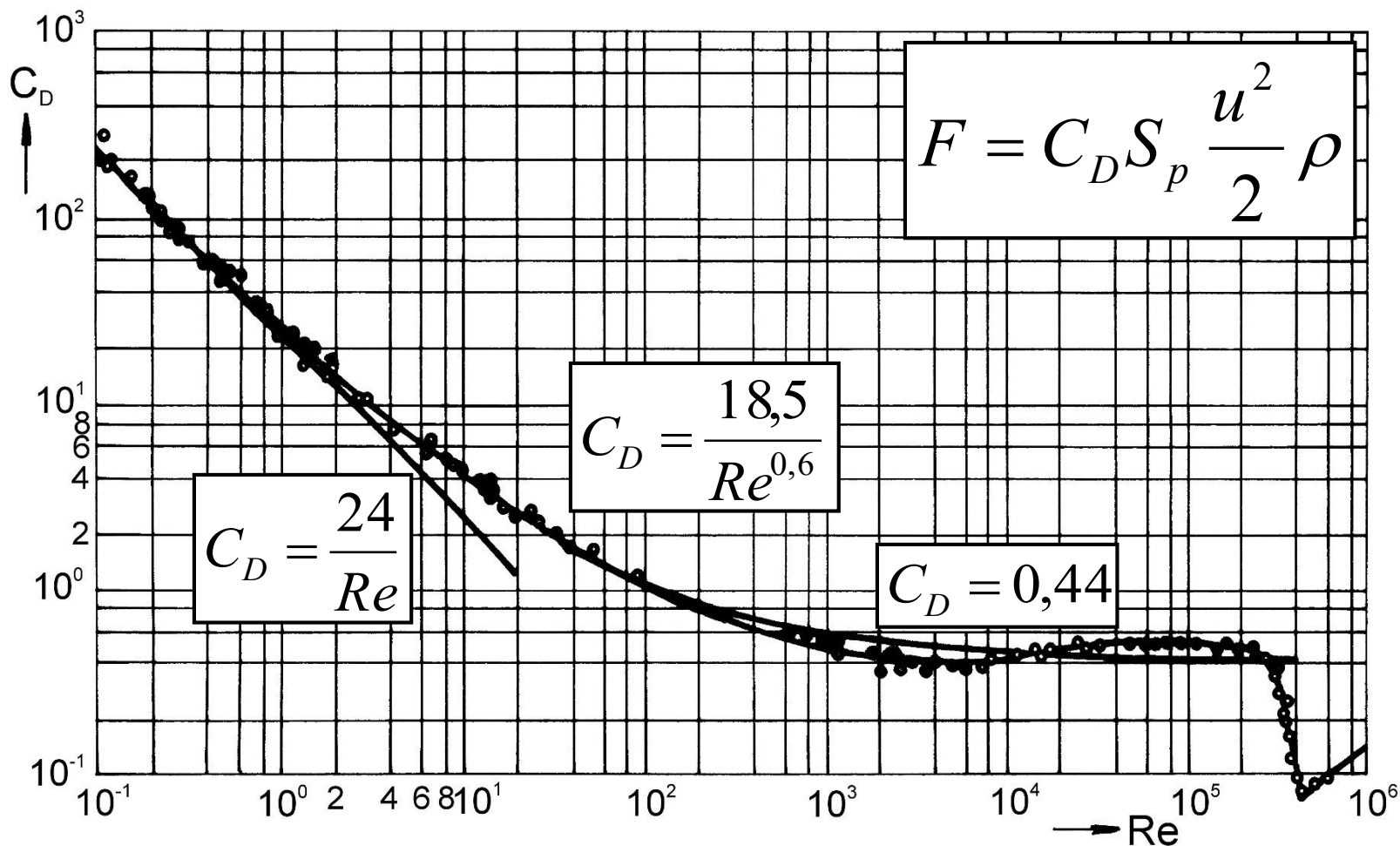
$$Re \leq 2$$

přechodová oblast

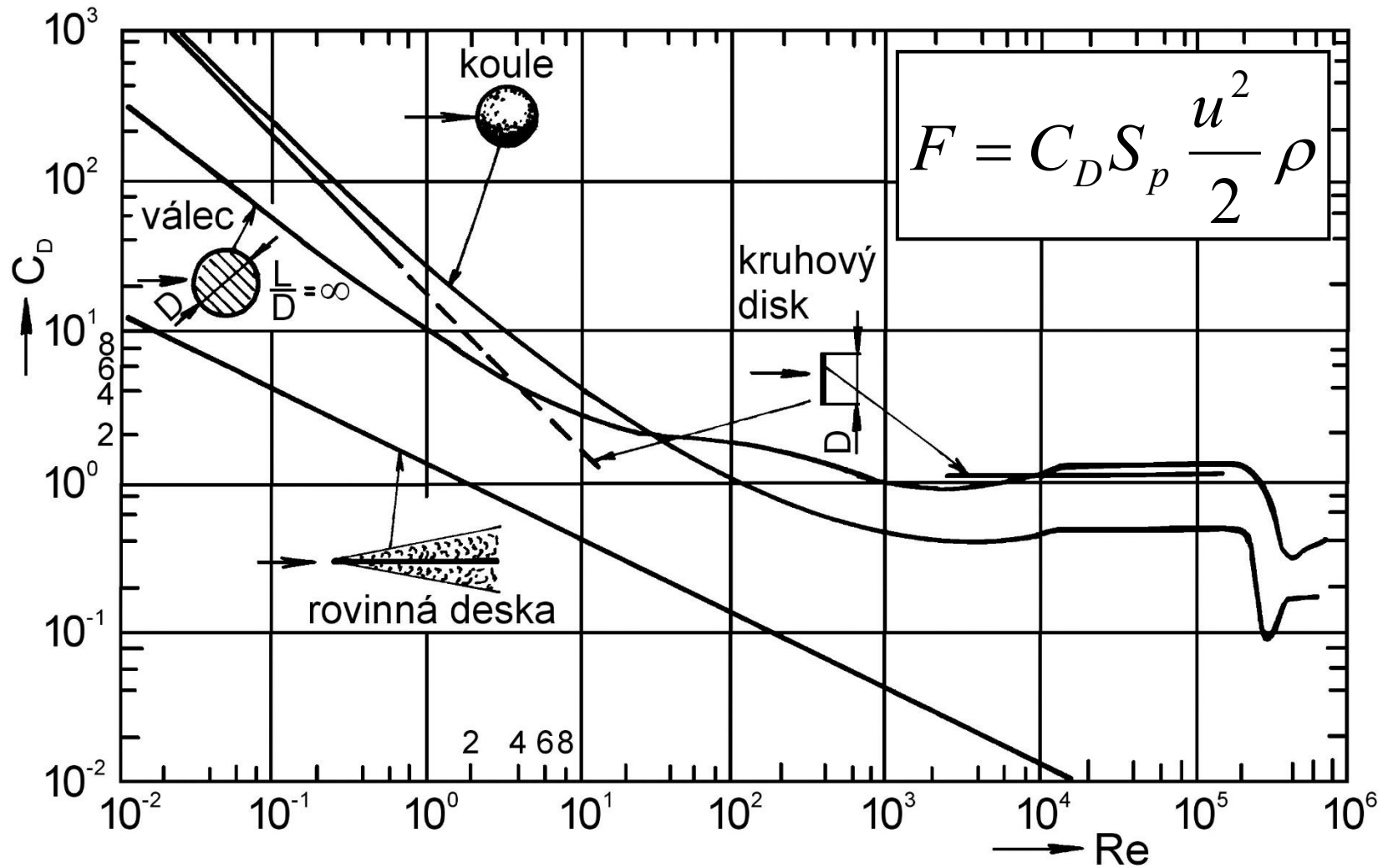
$$2 < Re < 500$$

Newtonova oblast

$$500 < Re < 3 \cdot 10^5$$

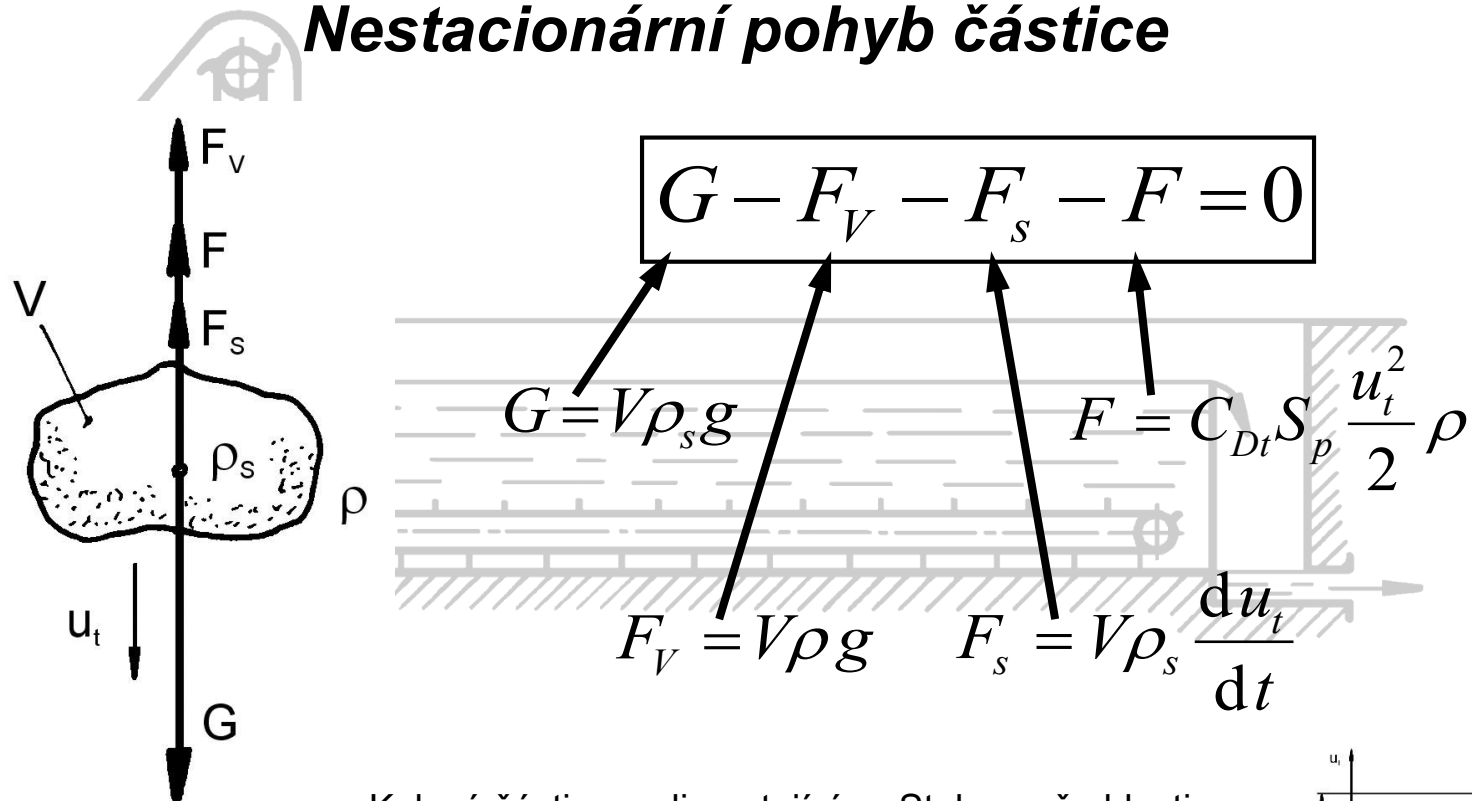

Odpor při obtékání částic nekulového tvaru

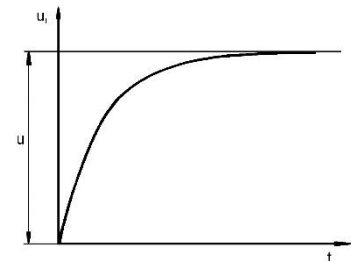
Pohyb částice v tekutině v gravitačním poli

Nestacionární pohyb částice

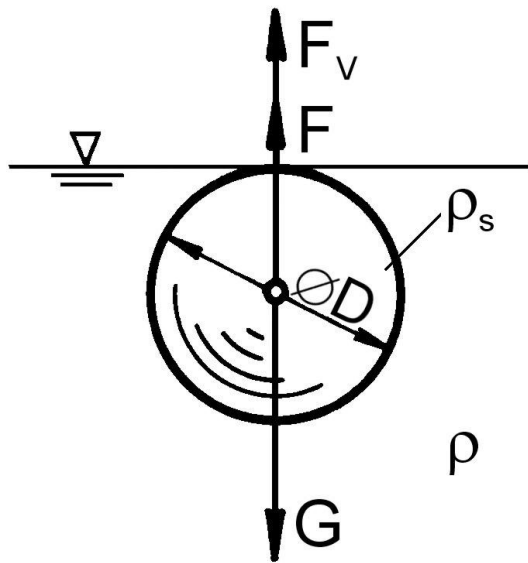

Kulová částice sedimentující ve Stokesově oblasti

$$u_t = \frac{D^2(\rho_s - \rho)g}{18\mu} \left[1 - \exp\left(-\frac{18\mu}{D^2\rho_s} t\right) \right]$$

Stacionární pohyb částice – mezní usazovací rychlost

$$G - F_V - \cancel{F_s} - F = 0$$

$$\frac{\pi D^3}{6} \rho_s g - \frac{\pi D^3}{6} \rho g - C_D \frac{\pi D^2}{4} \frac{u^2}{2} \rho = 0$$

$$u = \sqrt{\frac{4 D (\rho_s - \rho) g}{3 C_D \rho}}$$

Stokesova oblast ($Re \leq 2$):

$$u = \frac{D^2 (\rho_s - \rho) g}{18 \mu}$$

přechodová oblast ($2 < Re < 500$):

$$u = 0,153 \frac{D^{1,14} (\rho_s - \rho)^{0,71} g^{0,71}}{\rho^{0,29} \mu^{0,43}}$$

Newtonova oblast ($500 < Re < 3 \cdot 10^5$):

$$u = 1,74 \sqrt{\frac{D (\rho_s - \rho) g}{\rho}}$$

Výpočet usazovací rychlosti

Usazovací rychlost nelze vypočítat přímo, protože neznáme předem oblast, ve které usazování probíhá. Tato oblast je určena hodnotou Reynoldsova čísla, ve kterém se vyskytuje neznámá rychlost u . Proto budeme hledat takové bezrozměrné číslo, ve kterém se neznámá rychlost nevyskytuje.

$$u = \sqrt{\frac{4 D(\rho_s - \rho)g}{3 C_D \rho}} \Rightarrow C_D = \frac{4 D(\rho_s - \rho)g}{3 u^2 \rho},$$

kde $C_D = f(Re)$

$$Re = \frac{uD\rho}{\mu}$$

V obou kritériích je obsažena zatím neznámá usazovací rychlost. Hledané kritérium, které neobsahuje neznámou rychlost, lze získat jako součin $C_D Re^2$:

$$C_D Re^2 = \frac{4 D(\rho_s - \rho)g}{3 u^2 \rho} \frac{u^2 D^2 \rho^2}{\mu^2} = \frac{4 D^3 (\rho_s - \rho) \rho g}{3 \mu^2}$$

Hodnotu tohoto bezrozměrného kritéria již lze vypočítat ze zadaných veličin a na základě jeho velikosti můžeme rozhodnout, ve které oblasti usazování probíhá.

Hraniční hodnoty lze vypočítat z udaných mezních hodnot Re :

Pro oblast *Stokesovu* ($Re < 2$, $C_D = 24/Re$) dostaneme: $C_D Re^2 < 48$

Pro oblast *přechodovou* platí: $48 < C_D Re^2 < 1,1 \cdot 10^5$

Pro oblast *Newtonovu* ($500 < Re < 3 \cdot 10^5$, $C_D = 0,44$) dostaneme: $1,1 \cdot 10^5 < C_D Re^2 < 4 \cdot 10^{10}$

Výpočet průměru kulové částice z usazovací rychlosti

Je-li známa usazovací rychlost a máme-li určit **průměr částice**, není přímý výpočet opět možný, protože podobně jako v předchozím případě se neznámý průměr vyskytuje jak ve výrazu pro bezrozměrný součinitel odporu C_D , tak v Reynoldsově čísle Re . Bezrozměrné číslo, které neobsahuje neznámý průměr částice, získáme vydělením vztahu pro C_D Reynoldsovým číslem Re :

$$\frac{C_D}{Re} = \frac{4}{3} \frac{D(\rho_s - \rho)g}{u^2 \rho} \frac{\mu}{uD\rho} = \frac{4}{3} \frac{(\rho_s - \rho)g\mu}{u^3 \rho^2}$$

Hraniční hodnoty lze opět snadno určit ze známých mezních hodnot Re :

Pro oblast **Stokesovu** je $C_D/Re > 6$

Pro oblast **přechodovou** je $8,8 \cdot 10^{-4} < C_D/Re < 6$

Pro oblast **Newtonovu** je $1,47 \cdot 10^{-6} < C_D/Re < 8,8 \cdot 10^{-4}$

Výpočet D ze vztahů pro usazovací rychlost:

Stokesova oblast ($Re \leq 2$):

$$D = 3 \cdot \sqrt{\frac{2u\mu}{(\rho_s - \rho)g}}$$

přechodová oblast ($2 < Re < 500$):

$$D = 5,19 \frac{u^{0,877} \rho^{0,254} \mu^{0,377}}{(\rho_s - \rho)^{0,623} g^{0,623}}$$

Newtonova oblast ($500 < Re < 3 \cdot 10^5$):

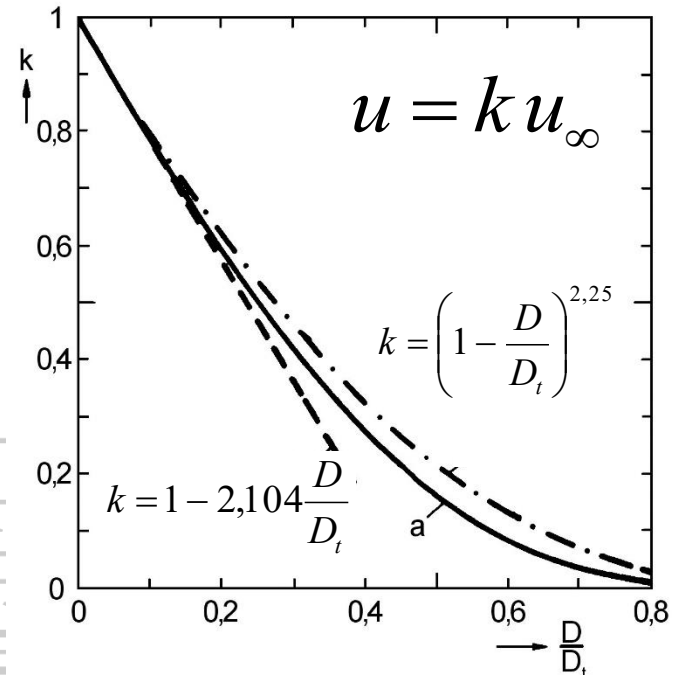
$$D = 0,33 \frac{u^2 \rho}{(\rho_s - \rho)g}$$

Další faktory ovlivňující rychlost usazování

- **Vliv ohraničenosti prostředí na usazování jedné částice**

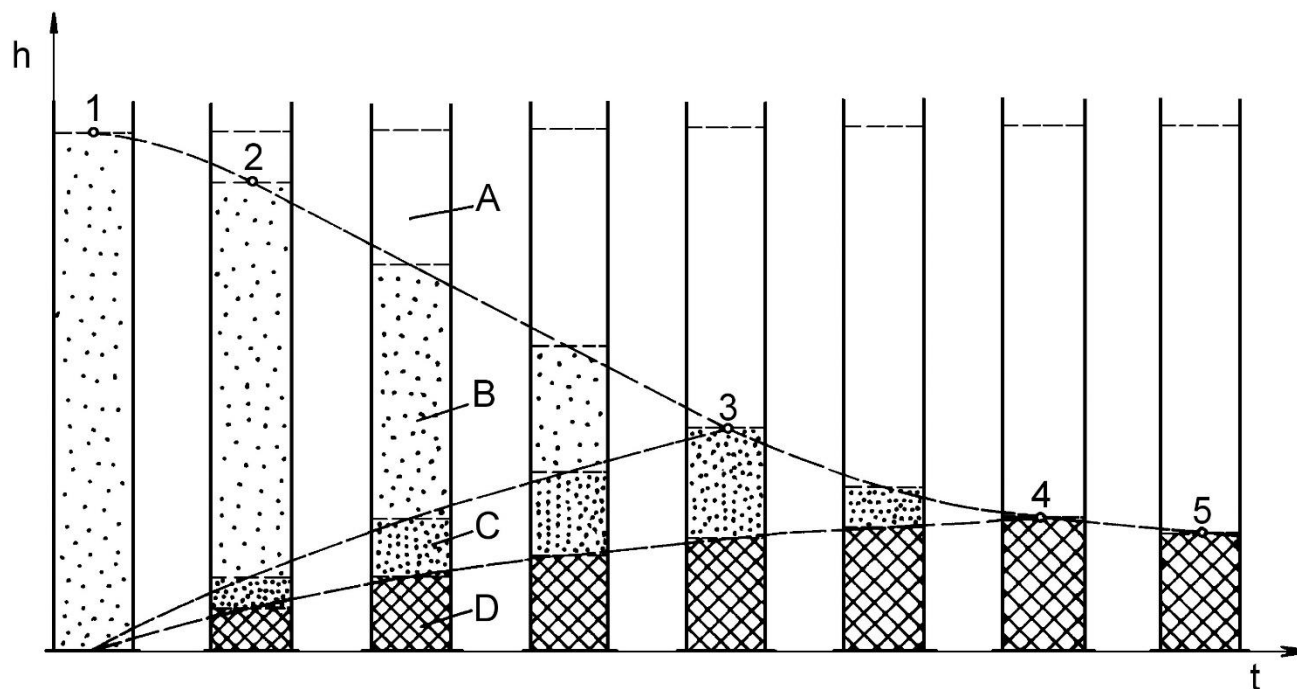
- **Vliv elektrických sil mezi částicemi**
  - **Vliv nespojitosti prostředí**
  - **Vliv pohybu prostředí**
-
- **Vliv vzájemného působení částic –** $u = u_{\infty} \varphi(\varepsilon)$, $\varphi(\varepsilon) = \varepsilon^n$

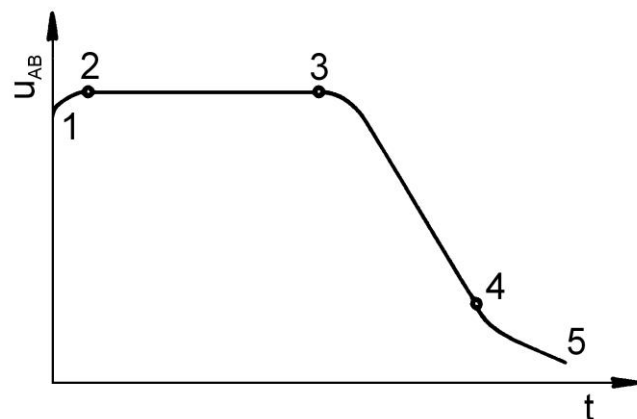
Vztah pro výpočet rychlosti rušeného usazování navrhli Goroško, Rozenbaum a Todes:

$$Re = \frac{Ar \varepsilon^{4,75}}{18 + 0,6 \sqrt{Ar \varepsilon^{4,75}}}, \text{ kde } Ar = \frac{D^3 \Delta \rho \rho g}{\mu^2}$$

Usazování jemných suspenzí

Závislost rychlosti pohybu rozhraní mezi čirou kapalinou a suspenzí na době usazování

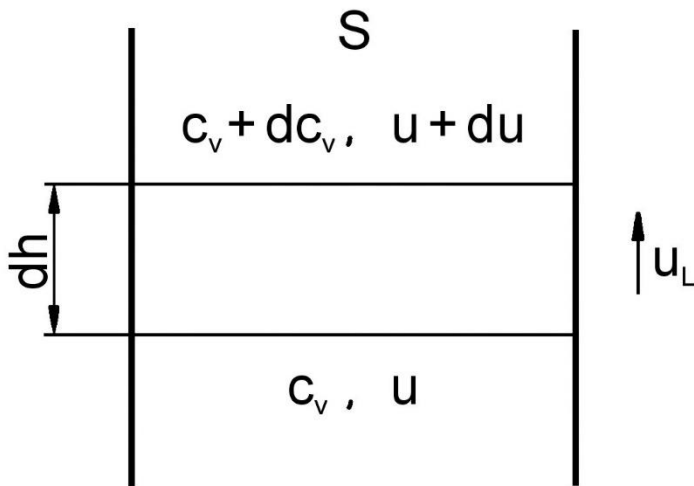

A – čistá kapalina

B – usazující se suspenze s konstantní koncentrací přibližně rovnou počáteční koncentraci suspenze

C – vrstva vysokokoncentrované suspenze s proměnlivou koncentrací

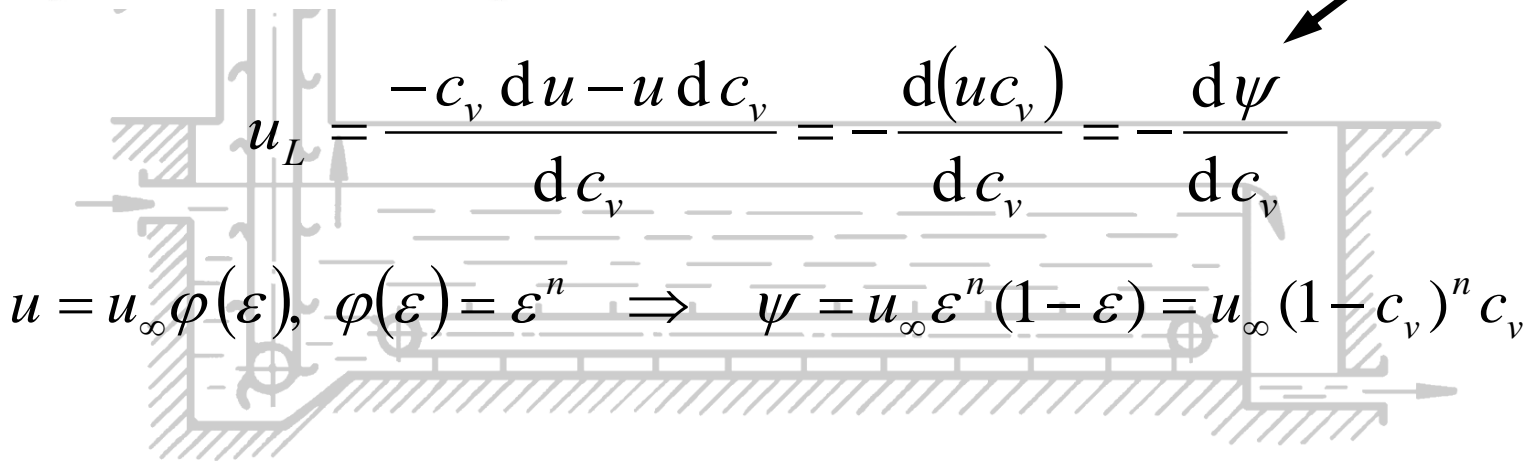
D – vrstva usazeniny

$$c_v S(u_L + u) = (c_v + dc_v) S(u_L + u + du)$$

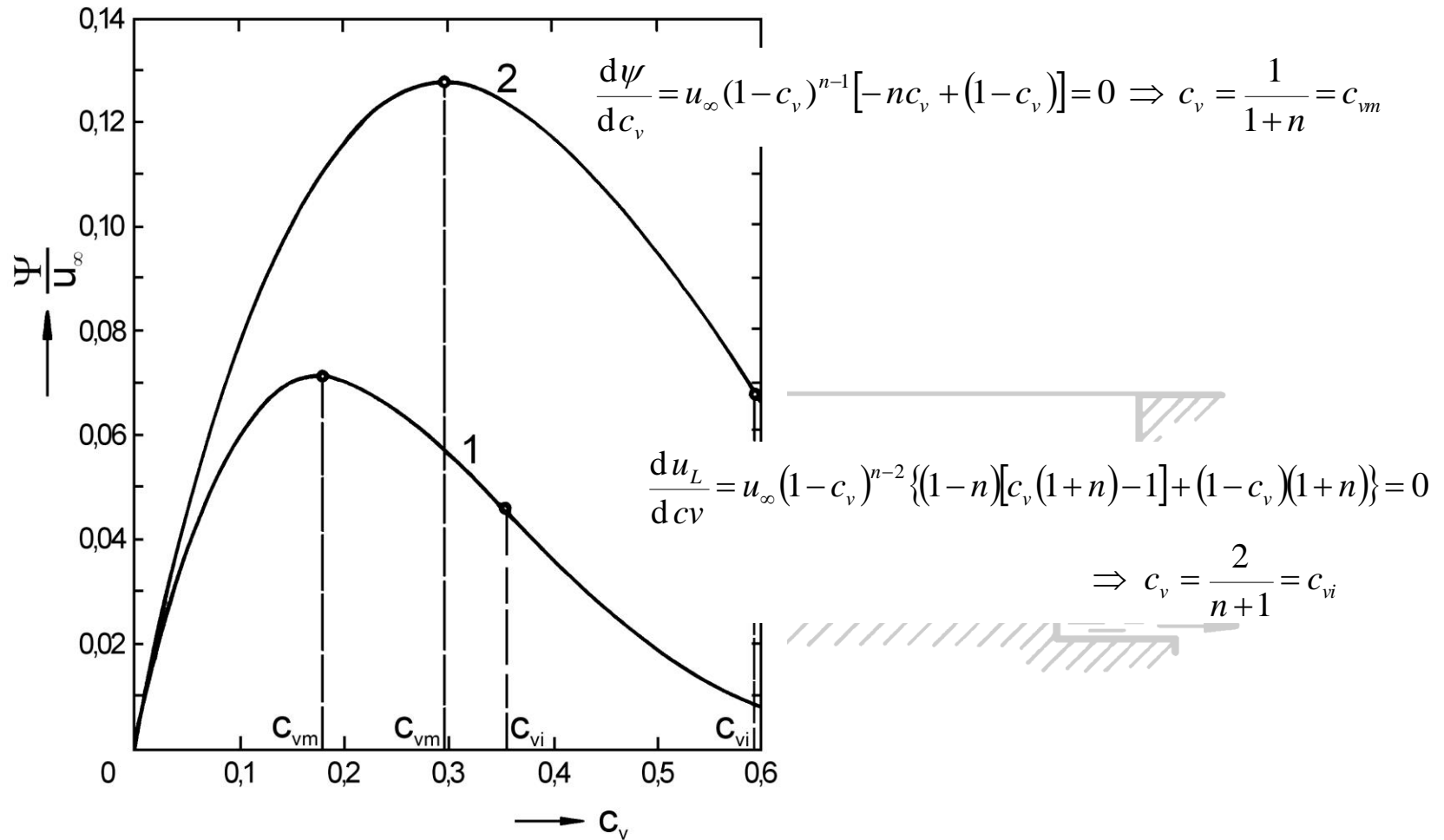
Hustota objemového toku pevné fáze [$\text{m}\cdot\text{s}^{-1}$]

$$\psi = uc_v$$

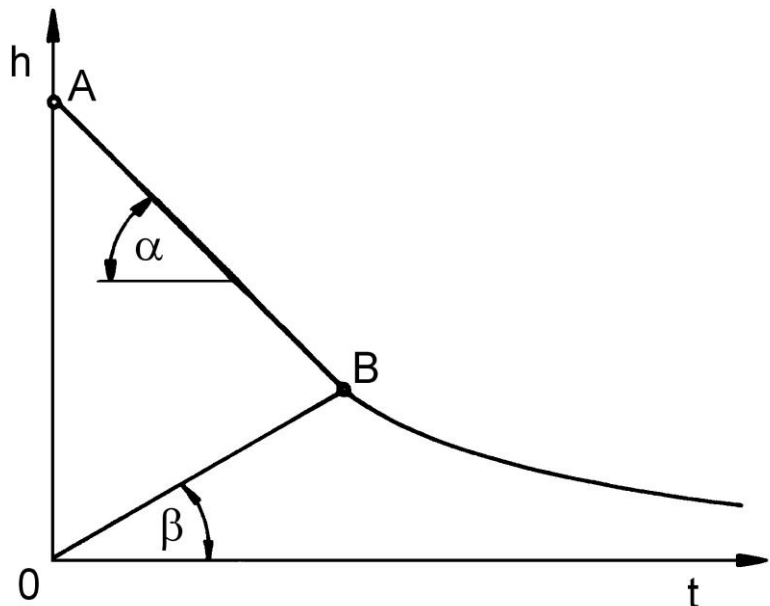
$$u_L = -\frac{d\psi}{dc_v} = u_\infty (1 - c_v)^{n-1} [c_v(1 + n) - 1]$$

**Závislost bezrozměrné hustoty objemového toku pevné fáze ψ / u_∞
na objemové koncentraci c_v**

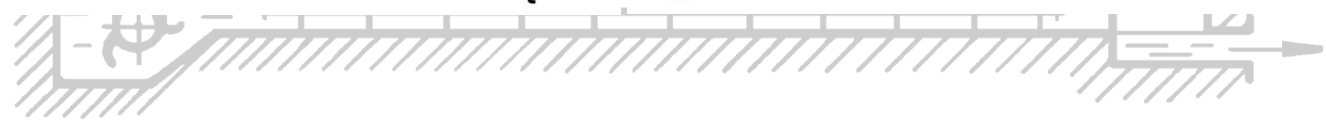
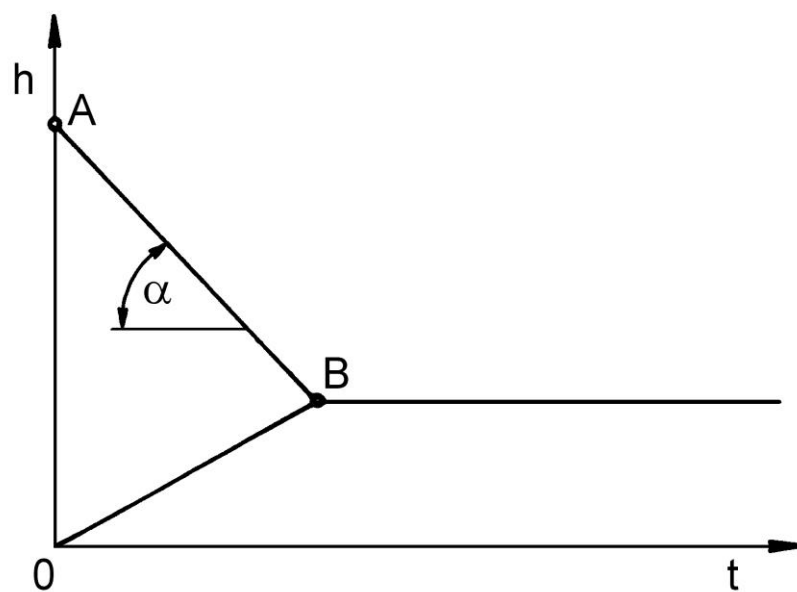

1 – usazování ve Stokesově oblasti $n = 4,65$ (jemné suspenze), 2 – usazování
v Newtonově oblasti $n = 2,39$ (hrubé suspenze)

Pohyb rozhraní při usazování jemných suspenzí

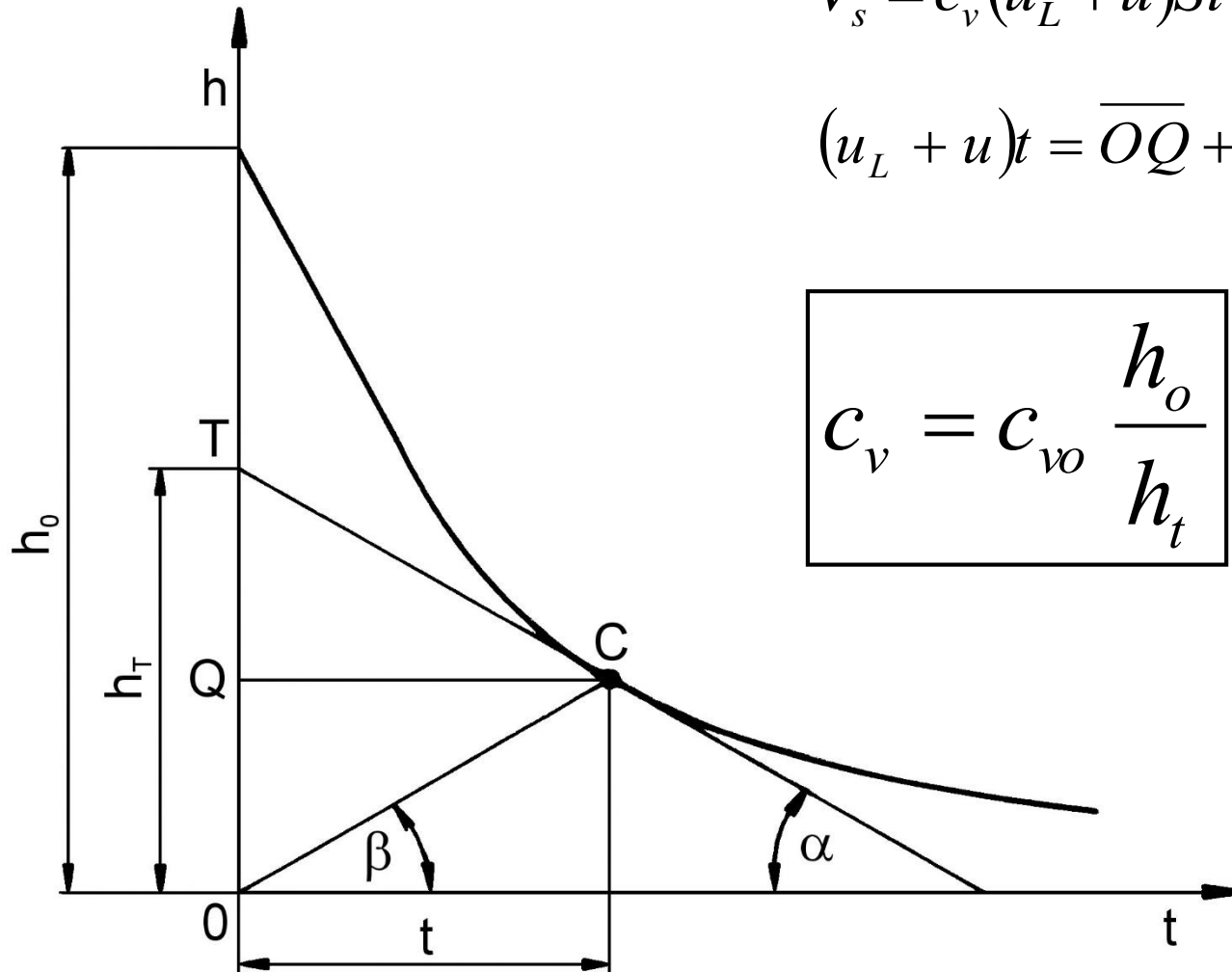
Pohyb rozhraní při usazování hrubých suspenzí

Sedimentační test → stanovení usazovací rychlosti

$$V_s = c_v(u_L + u)St = c_{vo}Sh_o$$

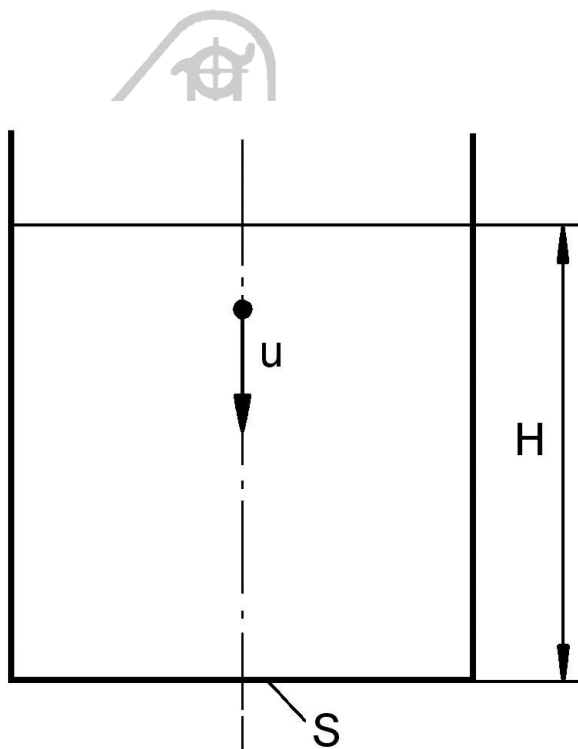
$$(u_L + u)t = \overline{OQ} + \overline{QT} = \overline{OT} = h_T$$

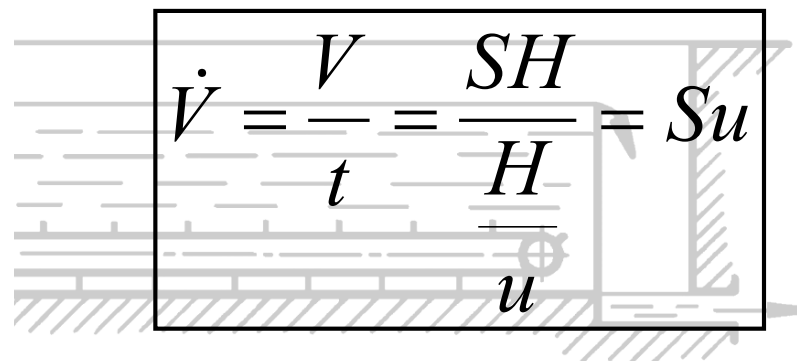
Zařízení pro gravitační usazování

Periodické usazování

Periodicky pracující usazovák

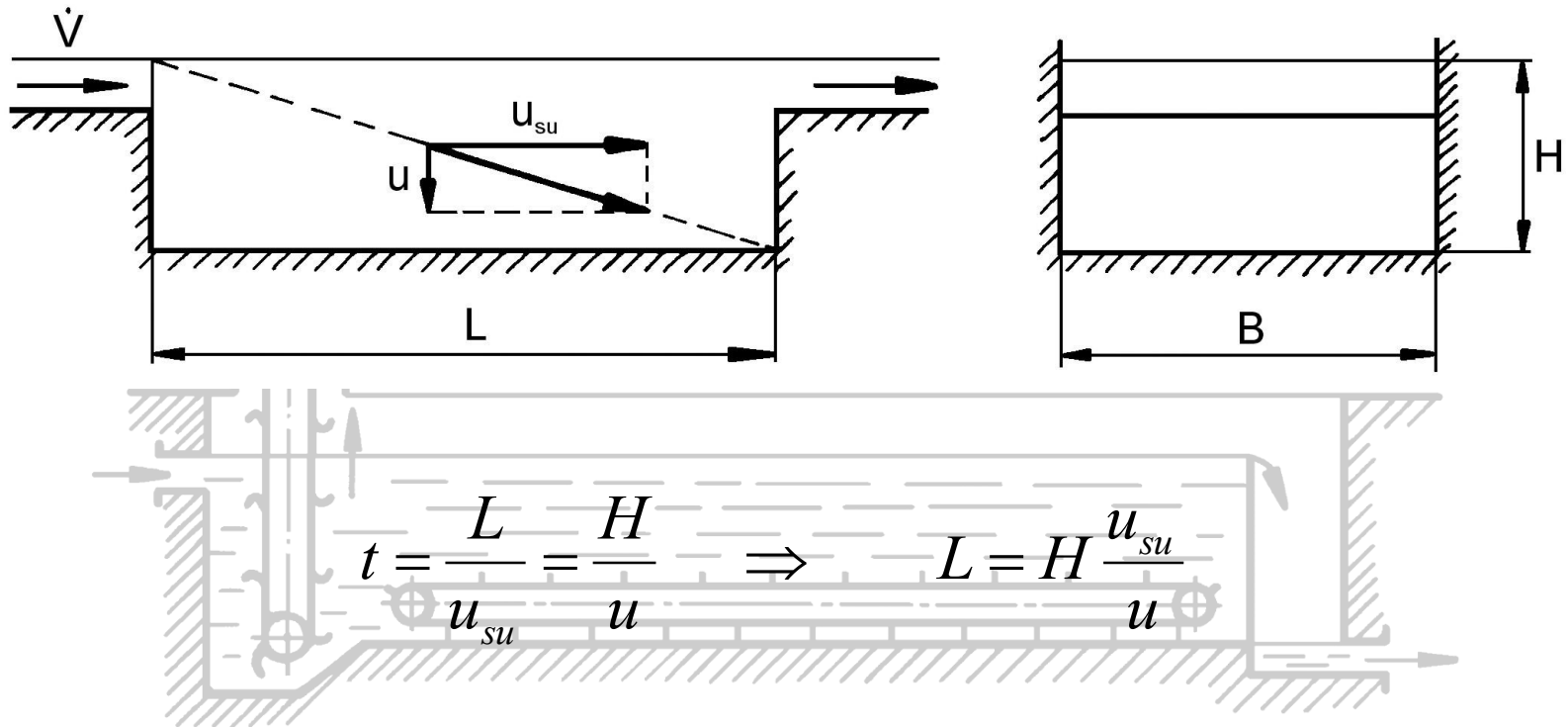
$$t = \frac{H}{u}$$

$$\dot{V}_{stř} = \frac{V}{t + t_m}$$

Polokontinuální usazování

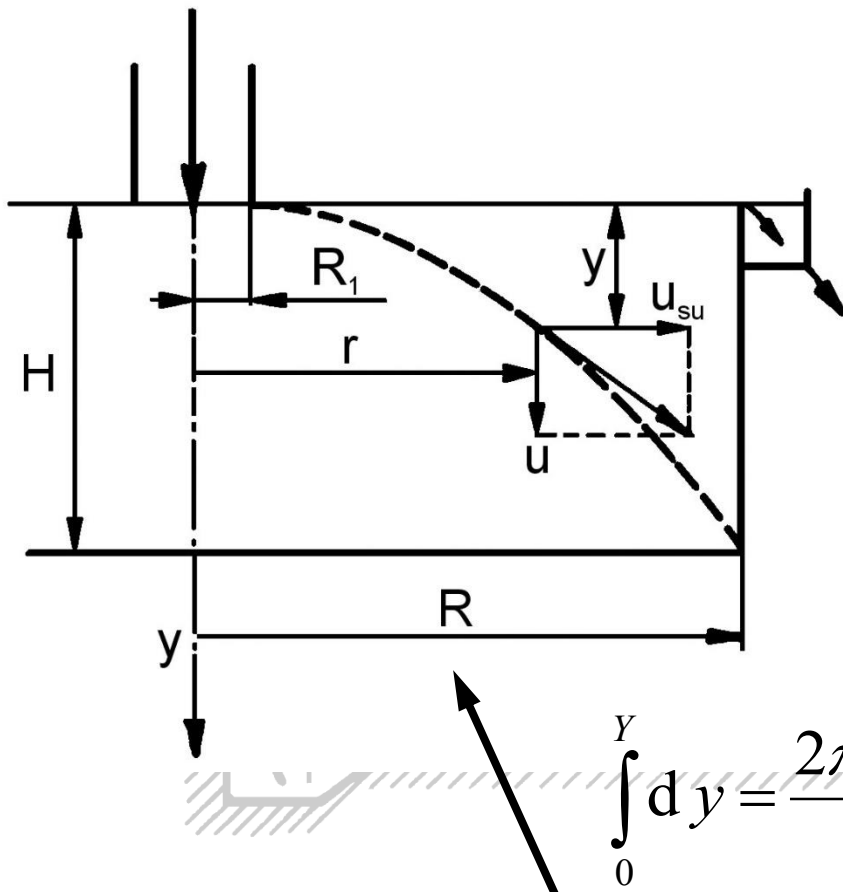
Polokontinuálně pracující usazovák obdélníkového průřezu

$$\dot{V} = BH u_{su} = BL u = Su$$

Polokontinuálně pracující kruhový usazovák

$$dy = u dt, \quad dr = u_{su} dt$$

$$dt = \frac{dy}{u} = \frac{u}{u_{su}}$$

$$u_{su} = \frac{\dot{V}}{2\pi r H}$$

$$dy = \frac{2\pi H u}{\dot{V}} r dr$$

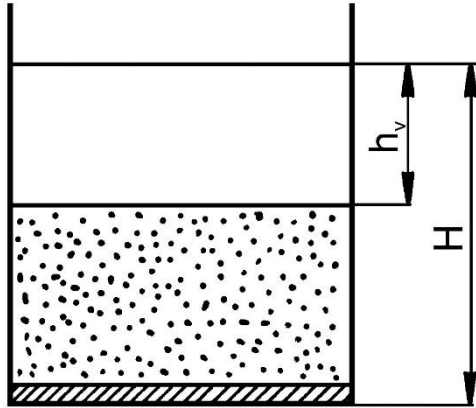
$$\int_0^y dy = \frac{2\pi H u}{\dot{V}} \int_{R_1}^r r dr \Rightarrow y = \frac{\pi H u}{\dot{V}} (r^2 - R_1^2)$$

$$y = H, r = R$$

$$R = \sqrt{R_1^2 + \frac{\dot{V}}{\pi u}} \Rightarrow \dot{V} = \pi (R^2 - R_1^2) u$$

Odlučivost usazovacích zařízení

$$\eta = \frac{m_z}{m}$$

Monodisperzní suspenze

Pokud bude doba usazování nebo doba prodlení suspenze v usazováku $t \geq H/u$, odloučí se všechny částice a odlučivost $\eta = 1$. V případě, že bude $t < H/u$, se vyčirí pouze sloupec kapaliny o výšce $h_v = ut$ a odlučivost bude určena poměrem hmotnosti usazených částic k celkové hmotnosti částic v suspenzi neboli poměrem sloupce vyčířené kapaliny h_v k celkové výšce vrstvy suspenze H :

$$\eta = \frac{h_v}{H} = \frac{ut}{H}$$

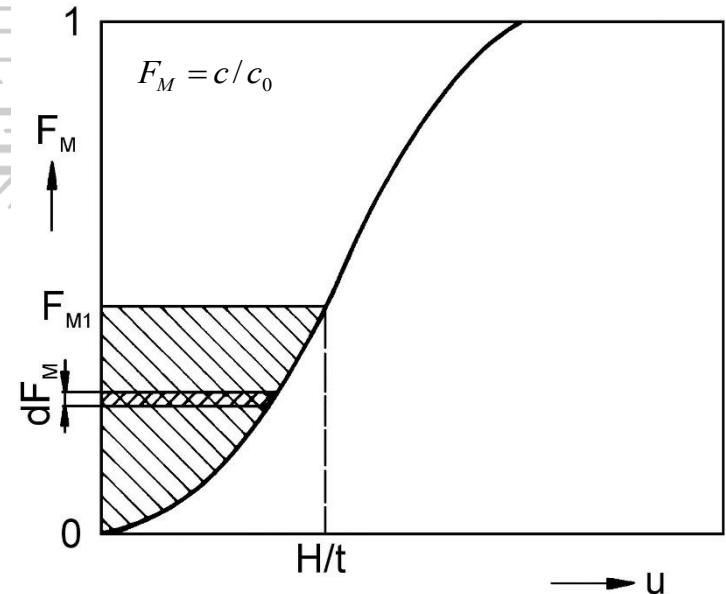
Polydisperzní suspenze

Během doby t se zcela usadí jen ty částice, jejichž rychlost usazování je větší než H/t . Částice s rychlostí usazování $u < H/t$, se usadí jen z objemu příslušejícího výšce $h_v = u \cdot t$. Celkovou odlučivost pak dostaneme jako sumu součinů frakčních odlučivostí η_i a hmotnostních podílů příslušných frakcí w_i :

$$\eta = \sum_{i=1}^{i=k} \eta_i w_i = \frac{u_i t}{H} w_i$$

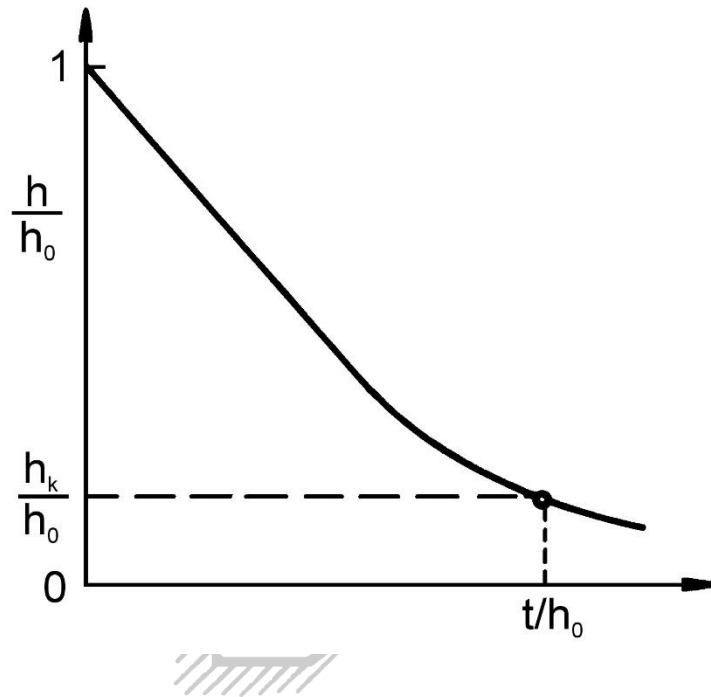
$$\eta = \int_{u_{\min}}^{u_{\max}} \eta(u) E_M du = \int_0^1 \eta(u) \frac{dF_M}{du} du = \int_0^1 \eta dF_M$$

$$\eta = \int_0^{F_{M1}} \frac{ut}{H} dF_M + \int_{F_{M1}}^1 dF_M = \frac{t}{H} \int_0^{F_{M1}} u dF_M + 1 - F_{M1}$$

Zařízení pro zahušťování jemných suspenzí

Periodicky pracující zařízení

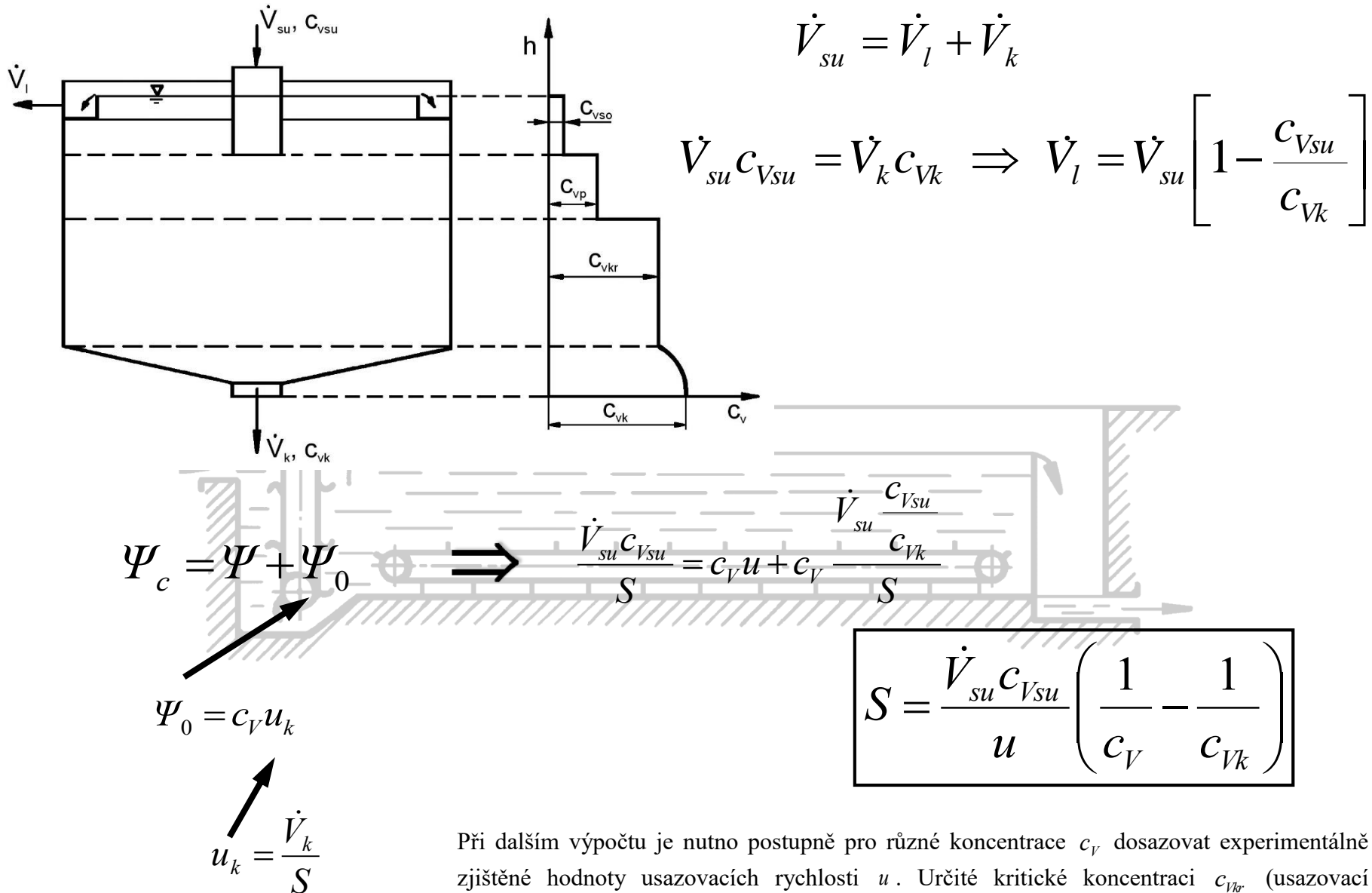
$$h_0 c_{V0} S = h_k c_{Vk} S$$

$$\frac{h_k}{h_0} = \frac{c_{V0}}{c_{Vk}}$$

Usazovací křivka musí být stanovena pro stejnou suspenzi o stejné počáteční koncentraci jako v provozním zařízení. U některých druhů suspenzí závisí tvar křivky také na výšce sloupce suspenze h_0 . Pro takovéto suspenze musí být výška válce pro sedimentační pokus srovnatelná s předpokládanou výškou hladiny suspenze v provozním zařízení.

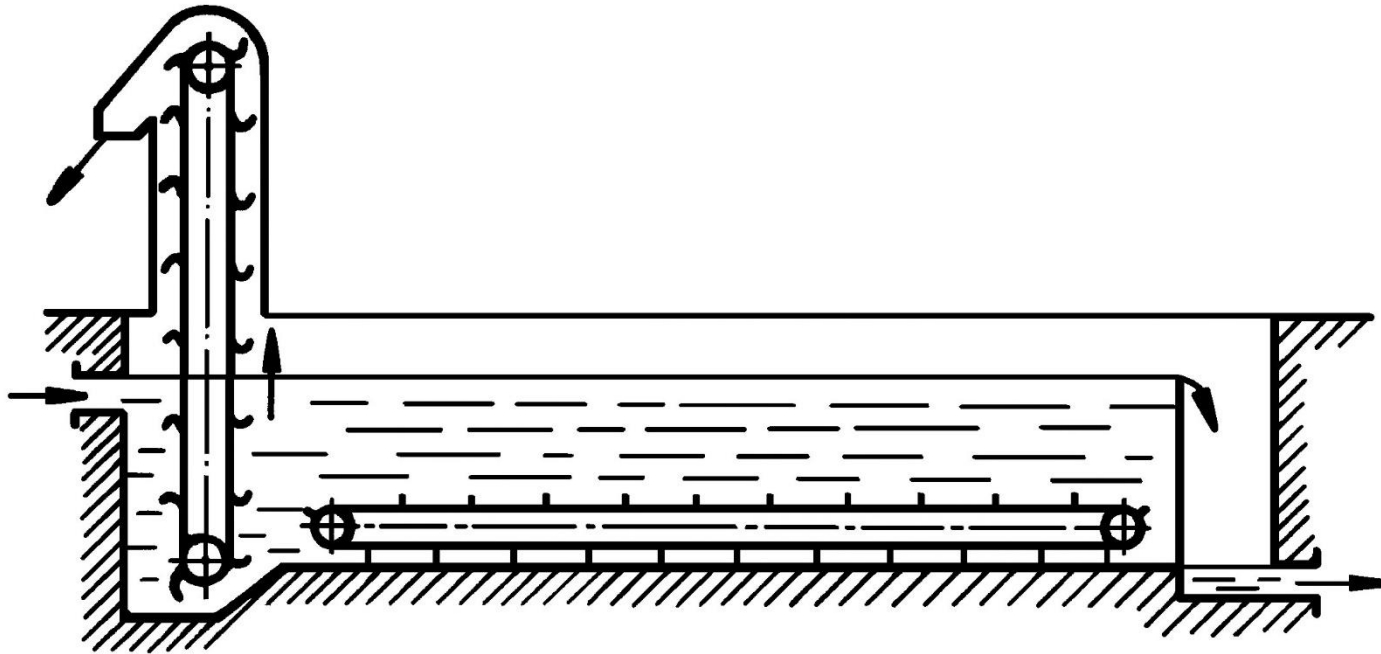
Kontinuálně pracující zařízení

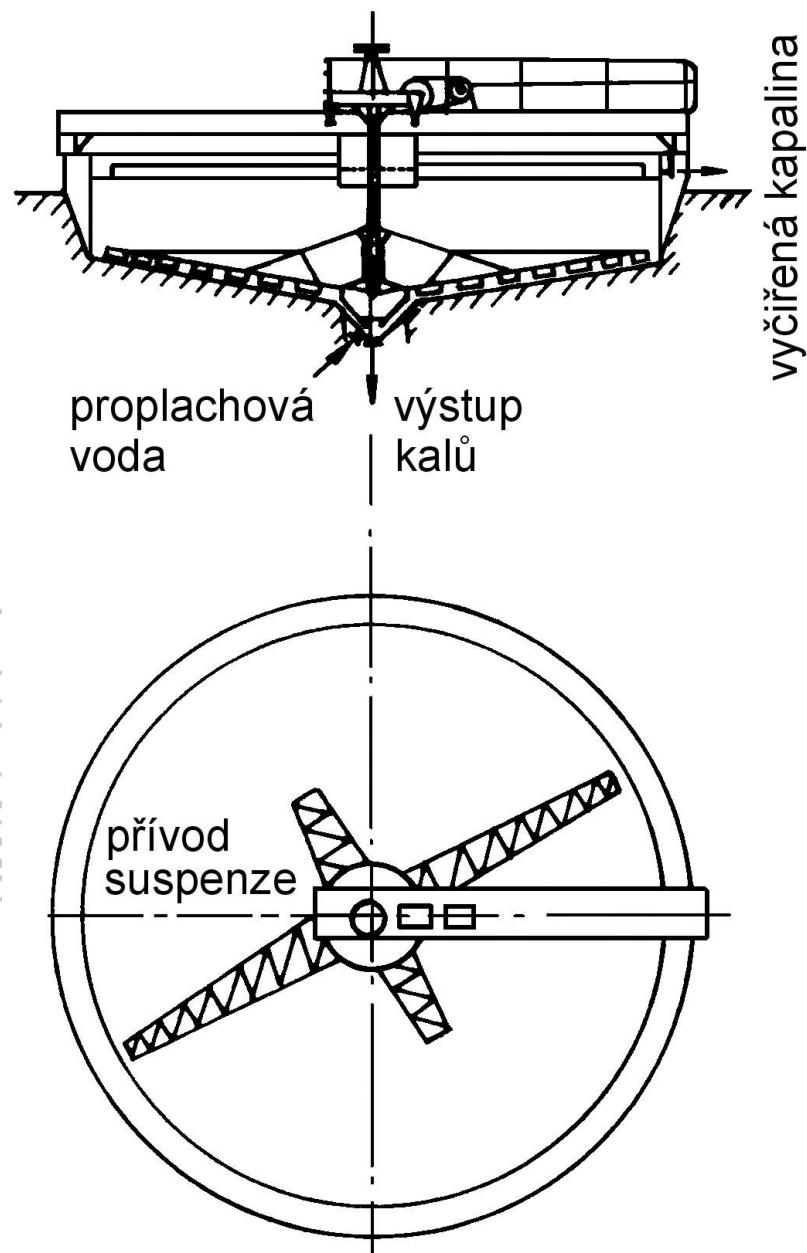
Při dalším výpočtu je nutno postupně pro různé koncentrace c_v dosazovat experimentálně zjištěné hodnoty usazovacích rychlosti u . Určité kritické koncentraci c_{vkr} (usazovací rychlosti u_{kr}) pak odpovídá největší plocha průřezu S_{kr} , tzv. **kritická plocha**.

Kontinuální usazování

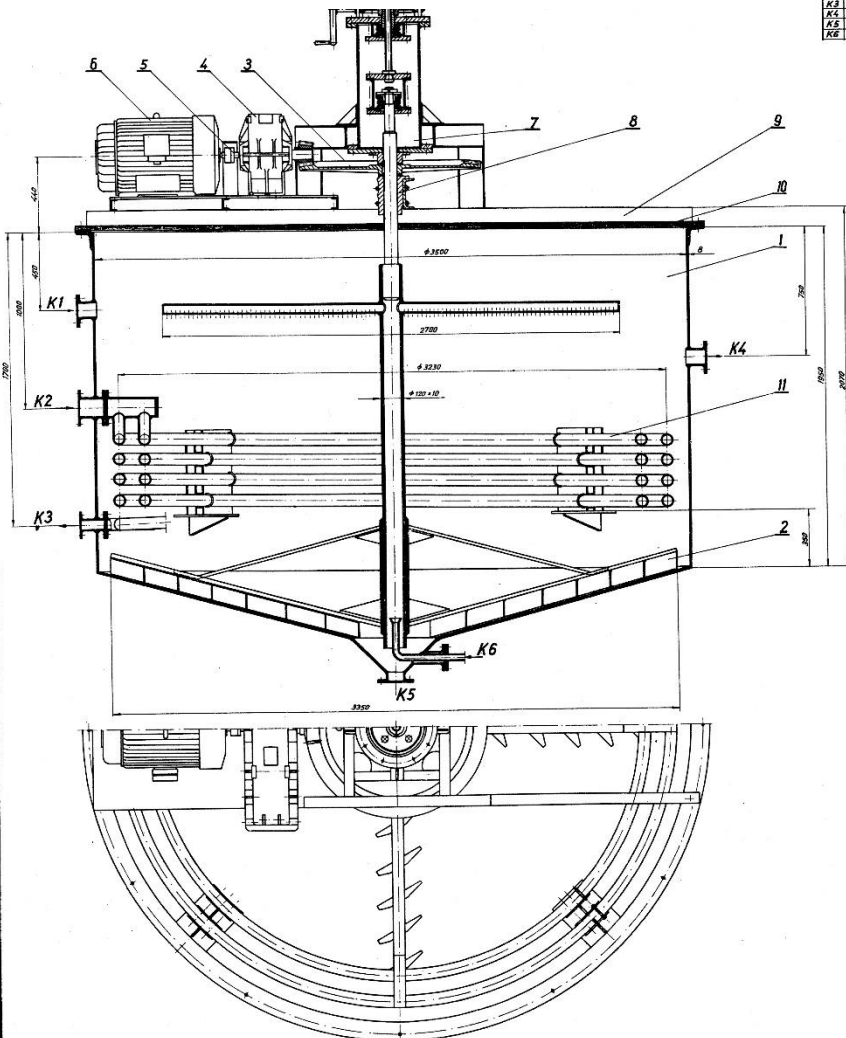
Kontinuálně pracující usazovák – lapač písku

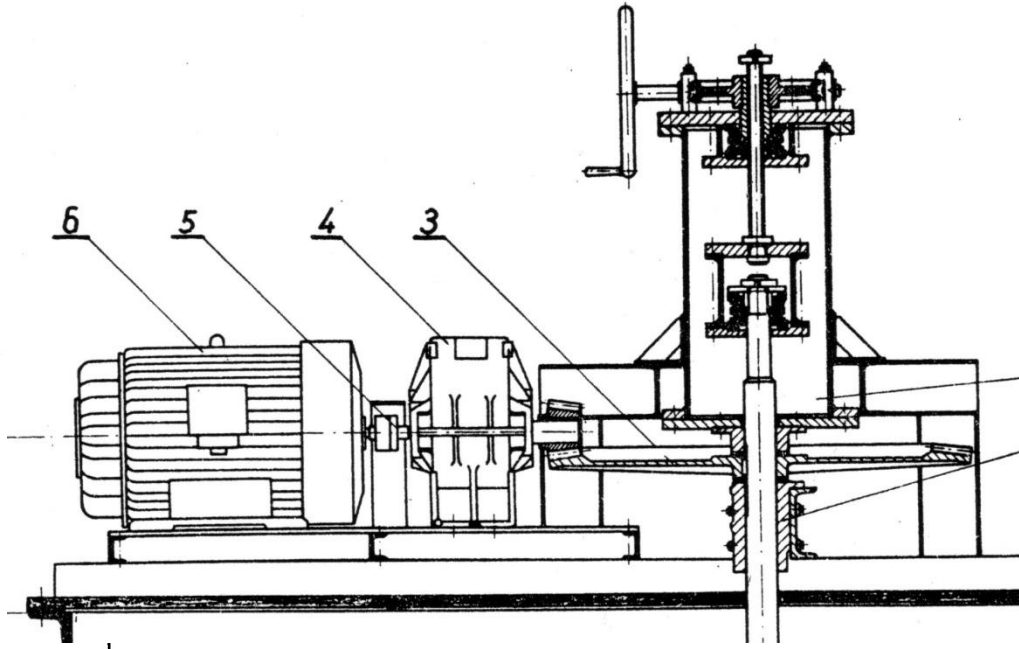
Kruhový usazovák s kontinuálním vyhrabováním kalu

Wykaz króćców		
Skł.	Przeznaczenie	Uwagi
K1	Śmigło wody	
K2	Śmigło parę	
K3	Śmigło kondensatu	
K4	Śmigło pary	
K5	Śmigło powietrza	
K6	Śmigło powietrza	

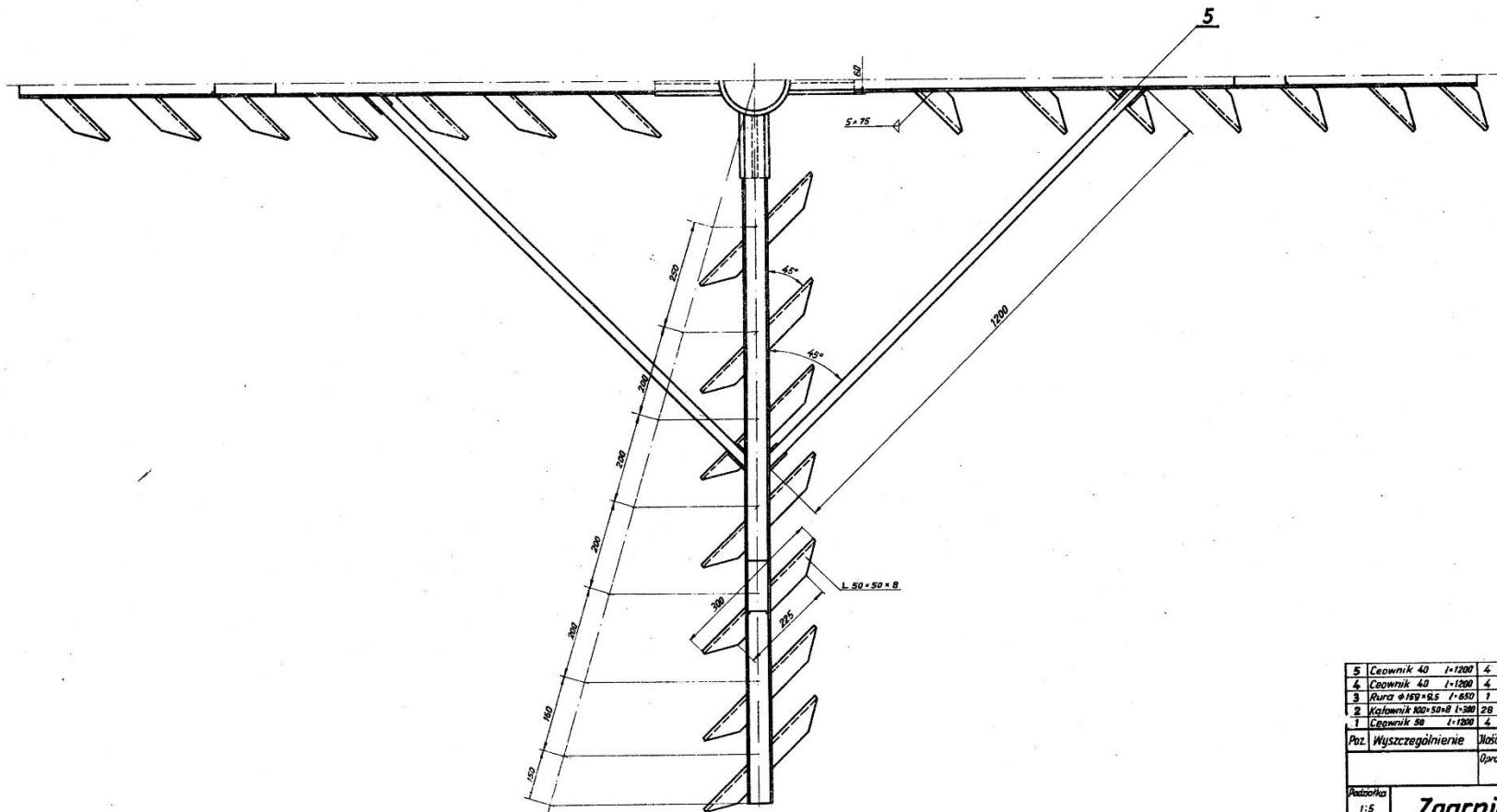
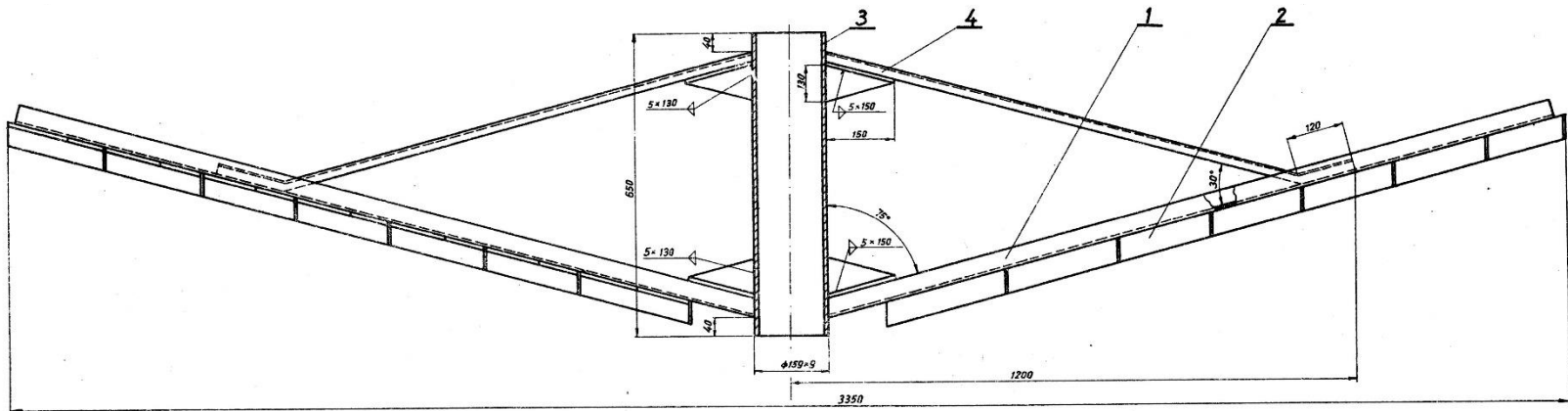
Masa całkowita - 3700 kg

11	Wytężnica	1	5125	
10	Osłona zewnętrzna	1	5125	
9	Osłona w. 80	2	5125	
8	Osłona w. 80	1	5125	
7	Mechanizm podn.	1	5125	5-7
6	Silnik elektr. 527e	1	5125	
5	Szczeln.	1	5125	
4	Przekładnia WT	1	5125	
3	Przekładnia	1	5125	S.R.
2	Opornica	1	5125	S.R.
1	Zbiornik	1	5125	

Charakterystyka techniczna		Pat. Wyszczególnienie		Wzrost	
Mechanizm obrotów		Pat. Wyszczególnienie		Wzrost	
Silnik elektryczny	N = 3 kW, n = 750 1/min	Pat. Wyszczególnienie		Wzrost	
Obrotów wzdł. szarpacza	n = 0,5 1/min	Pat. Wyszczególnienie		Wzrost	
Prędkość obrotowa	-	Pat. Wyszczególnienie		Wzrost	
Mechanizm podnoszenia		Pat. Wyszczególnienie		Wzrost	
Max. wysokość podnoszenia	h = 200 mm	Pat. Wyszczególnienie		Wzrost	
Podnoszenie ręczne		Pat. Wyszczególnienie		Wzrost	

1:10 **Ługownik Dorra**
 $V = 20 m^3, p = 3 bar, t = 80^\circ C$ 5.5

5	Ceownik 40	1-1200	4	SI 3 S	PN-89/N-92403				
4	Ceownik 40	1-1200	4	SI 3 S	PN-89/N-92403				
3	Rura $\phi 130 \times 9,5$	1-650	1	M	PN-61/N-74219				
2	Katownik 100-50-8	1-1200	20	SI 3 S	PN-61/N-93402				
1	Ceownik 50	1-1200	4	SI 3 S	PN-89/N-92403				
Poz. Wyszczególnienie		Ilość		Materiał		Nr normy lub rys.		Uwagi	

Opracowano pod kierunkiem Prof. dr inż. J. PRKONIA
 Politechnika Śląska
 Katedra Aparatury Chemicznej

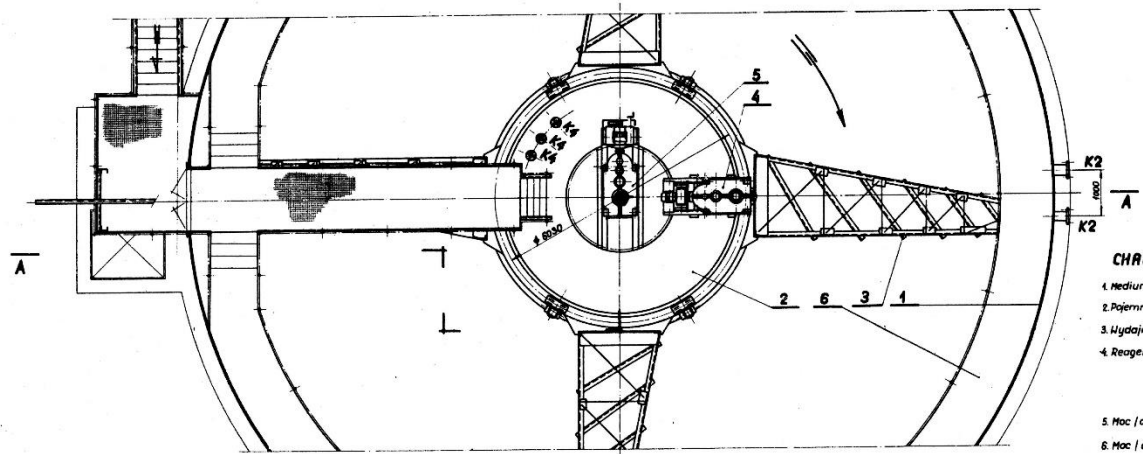
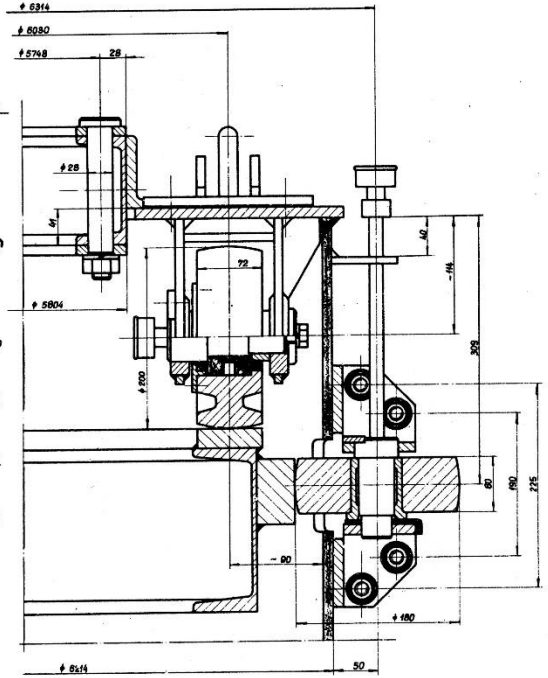
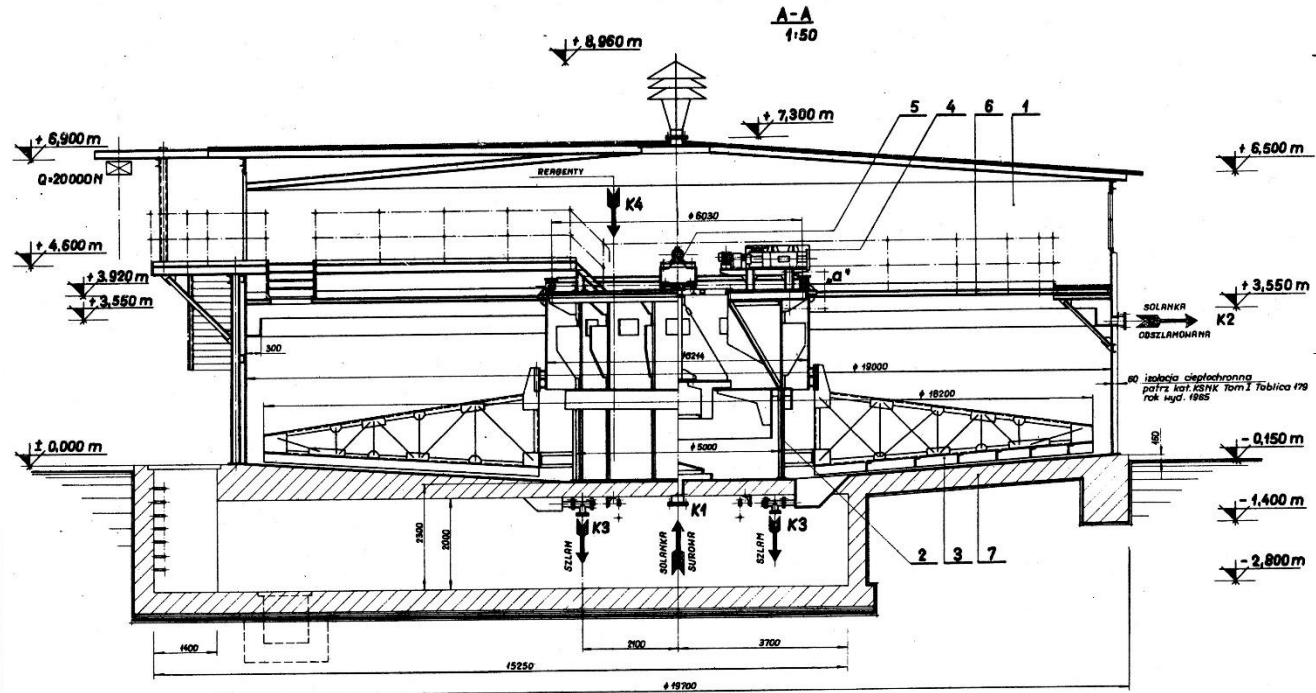
Pracownik	Zgarniacz	Nr rysunku
1:5		5.6

Wykaz króćców			
Nr króćca	Przeznaczenie	Uwagi	
K1	200	dopraw solanki	
K2	300	dopraw solanki	2 sztuki
K3	100	dopraw szlamu	2 sztuki
K4	50	dopraw reagentów	3 sztuki

Szczegół a*
1:2,5

Masa catkowiata ~ 1020000 kg

CHARAKTERYSTYKA TECHNICZNA:

- Medium robocze: solanka
- Pojemność robocza: 1200 m³
- Wydajność solanki oczyszczonej: ~ 93,822 m³/h
- Reagenty: 18% BaCl₂: 258,28 kg/h
20% Na₂CO₃: 261,40 kg/h
18% NaOH: 45,50 kg/h
- Moc [obrotu napędu zgarniaw.]: 1,1 kWs⁻¹ (0,001 s⁻¹)
- Moc [obrotu mieszadła]: 5,5 kWs⁻¹ (0,058 + 0,138) s⁻¹
- Temperatura cieplna: 0,060 m

Nr	Opis	Jedn.	Wartość	Uwagi
7	Fundament	l	różny rys.	20000
6	Podest	l	różny rys.	5800
5	Napęd mieszadła	l	różny rys.	1100
4	Napęd karuzeli	l	różny rys.	1400
3	Karuzela 4-n ram.	l	różny rys.	2100
2	Włókna reakcji #5000	l	różny rys.	14500
1	Zbiornik #8000	l	różny rys.	58000
Pos	Wyposażenie	Wzrost	Material Nr. normy lub rys.	Masa zg Uwagi

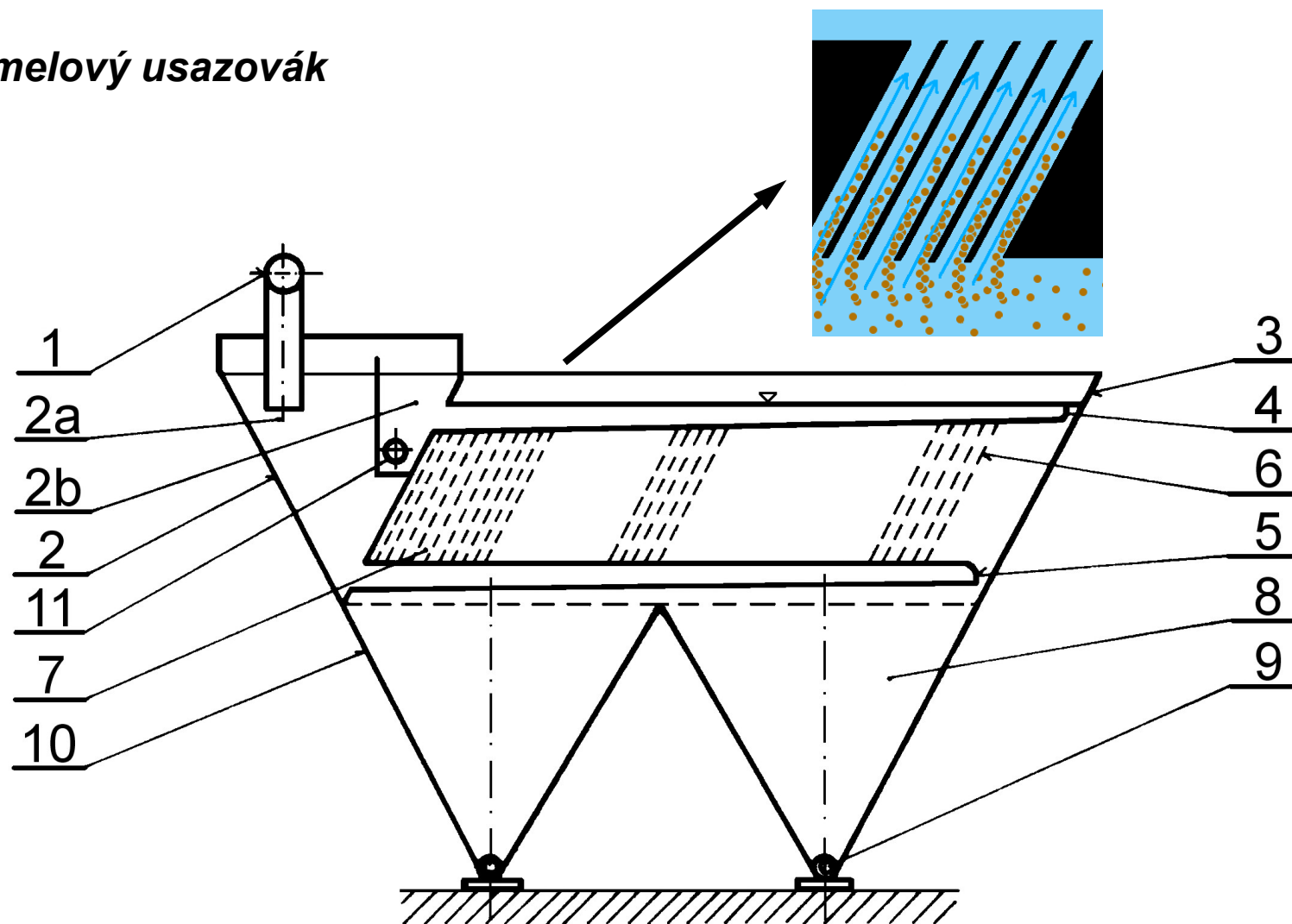
Pracowano pod kierunkiem Prof. inż. J. PIKOWIA
POLITECHNIKA ŚLĄSKA
Katedra Aparatury Chemicznej

Podziałka: 1:2,5
1:50

GOSTOJNIK DORR'A
V = 1200 m³

Nr. rysunku: 5.9

Lamelový usazovák

- 1 – přívodní trubka, 2 – nátoková komora, 2a – vstupní část, 2b – výstupní část,
3 – horní stěny, 4 – přepadové žlaby, 5 – štěrbinové rozvaděče, 6 – lamely,
7 – účinný prostor, 8 – zahušťovací prostor, 9 – míchací a vyhrnovací šnek,
10 – spodní nádoba, 11 – odtahová trubka

Hydraulické třídění a rozdělování

Polokontinuální hydraulické třídění

Rmutnice

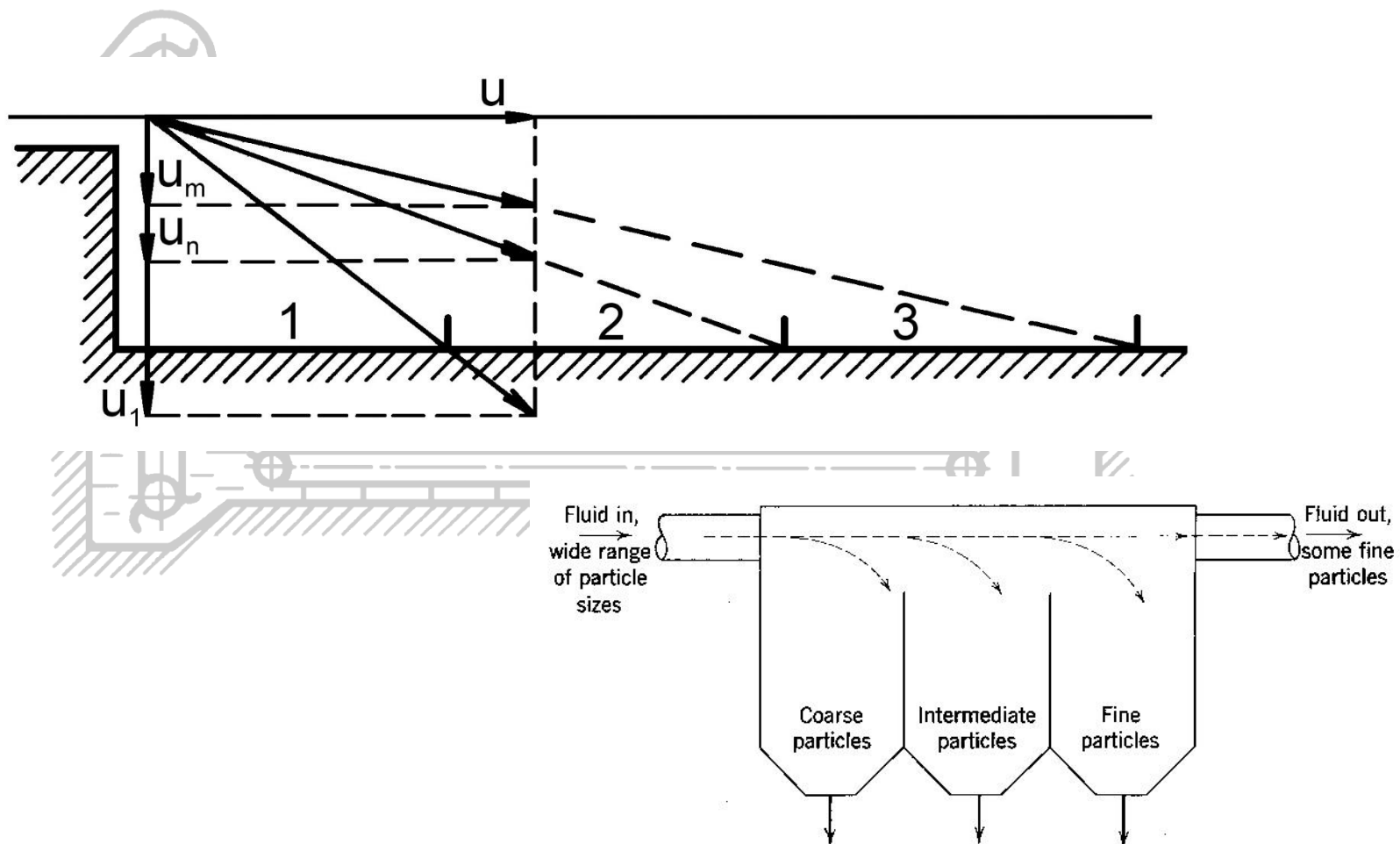

Figure 22.4. Gravity-settling tank.

Kontinuální hydraulické třídění

Nálevky

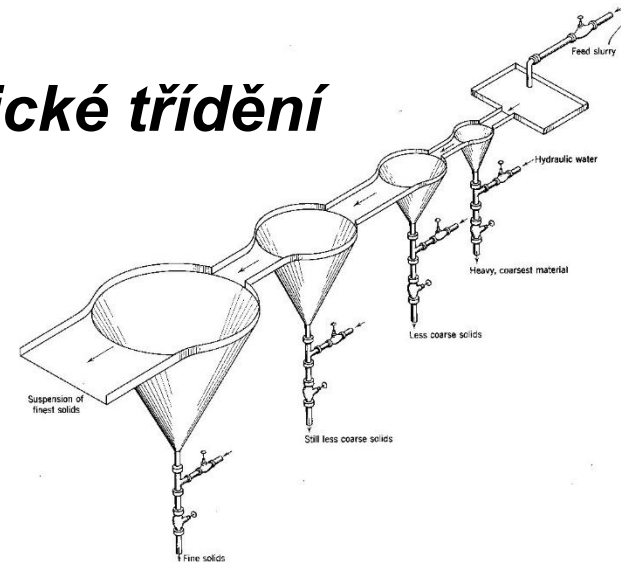
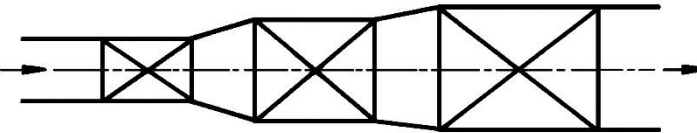
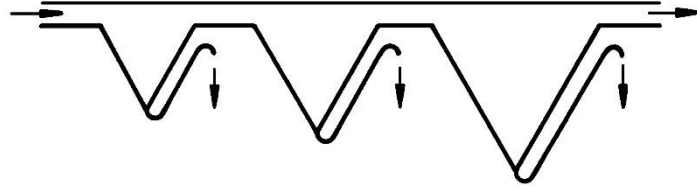
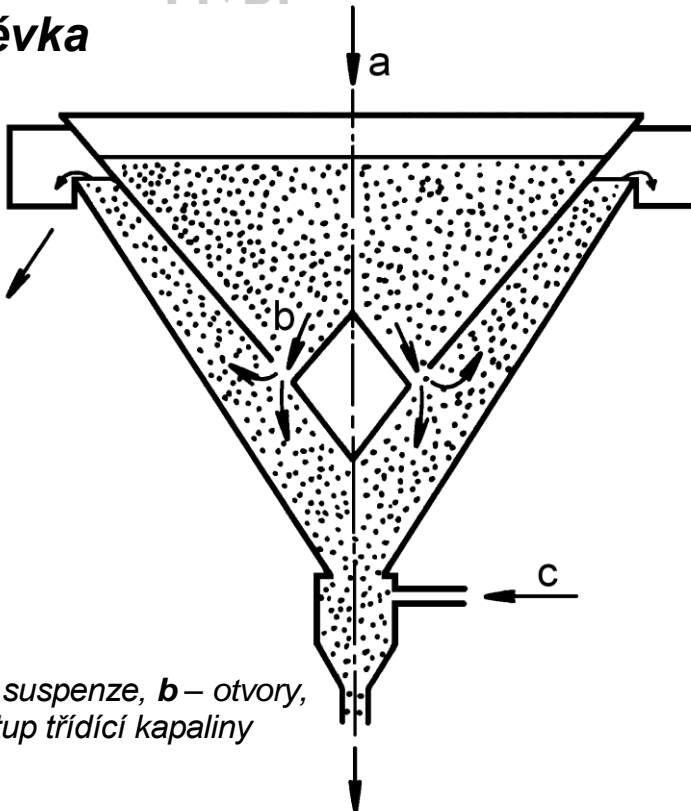

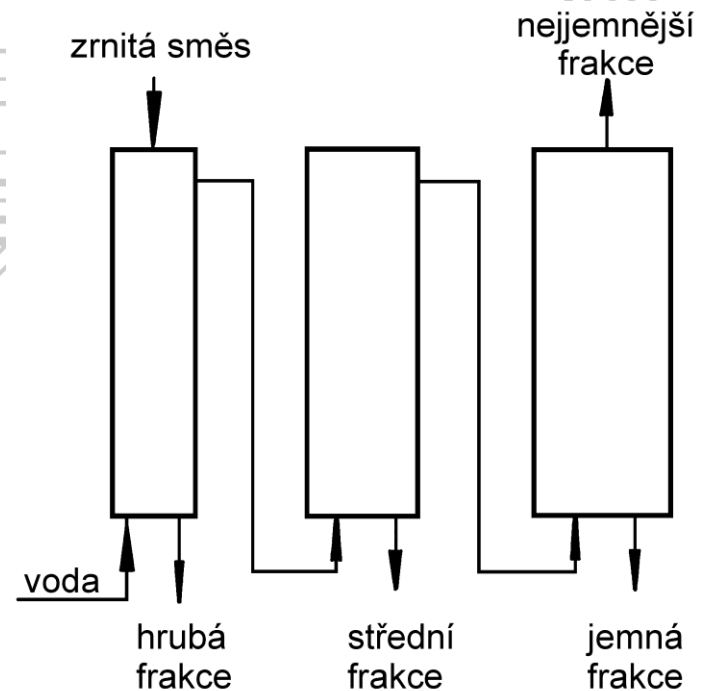
Figure 22.5. Schematic representation of a Spitzkasten.

Prolévka

a – přívod suspenze, *b* – otvory,
c – vstup třídící kapaliny

Elutriátory – hydraulické třídiče částic

Základy hydraulického rozdělování

Uvažujme suspenzi se zrna dvojího materiálu o hustotách ρ_{s1} a ρ_{s2} a sledujme, kdy budou tato různá zrna klesat stejnými rychlostmi, čili, kdy:

$$u_1 = u_2$$

Newtonova oblast:

$$D_1(\rho_{s1} - \rho) = D_2(\rho_{s2} - \rho)$$

přechodová oblast:

$$D_1^{1,6}(\rho_{s1} - \rho) = D_2^{1,6}(\rho_{s2} - \rho)$$

Stokesova oblast:

$$D_1^2(\rho_{s1} - \rho) = D_2^2(\rho_{s2} - \rho)$$

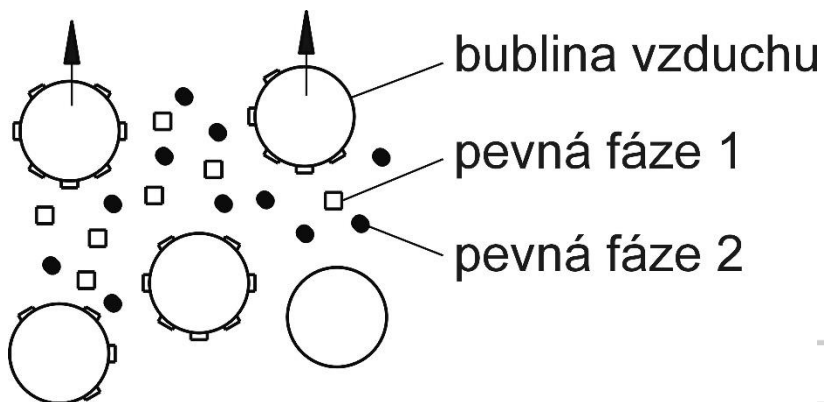
Tyto vztahy, které označujeme jako **rovnice soupádnosti**, udávají závislost mezi průměry zrn různých materiálů, které se usazují stejně rychle. Tato zrna označujeme jako **soupádná**.

Např. máme-li směs křemenných zrn o hustotě $2600 \text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$ a zrn galenitových o hustotě $7400 \text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$, budou ve vodě (o hustotě $1000 \text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$) s křemennými zrna o velikosti 2 mm soupádná zrna galenitová o velikosti

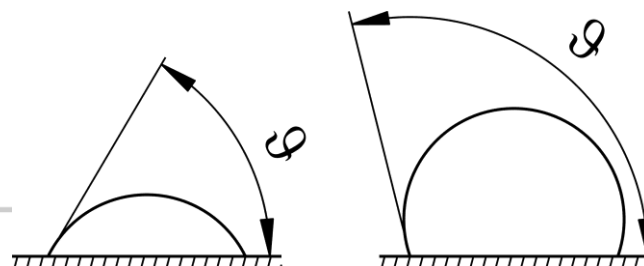
$$D_2 = D_1 \frac{\rho_{s1} - \rho}{\rho_{s2} - \rho} = 2 \frac{2,6 - 1}{7,4 - 1} = 0,5 \text{ mm}$$

Flotace

Princip flotace

Styčný úhel mezi kapalinou a pevnou látkou

Pevná látka	Styčný úhel	Flotovatelnost
Břidlice	11 ÷ 13°	5 ÷ 6 %
Křemen	55 ÷ 58°	78 ÷ 79 %
Pískovec	0°	1 %
Pyrit	58 ÷ 73°	89 ÷ 92 %
Vápenec	45°	11 ÷ 56 %
Galenit	70 ÷ 75°	90 %

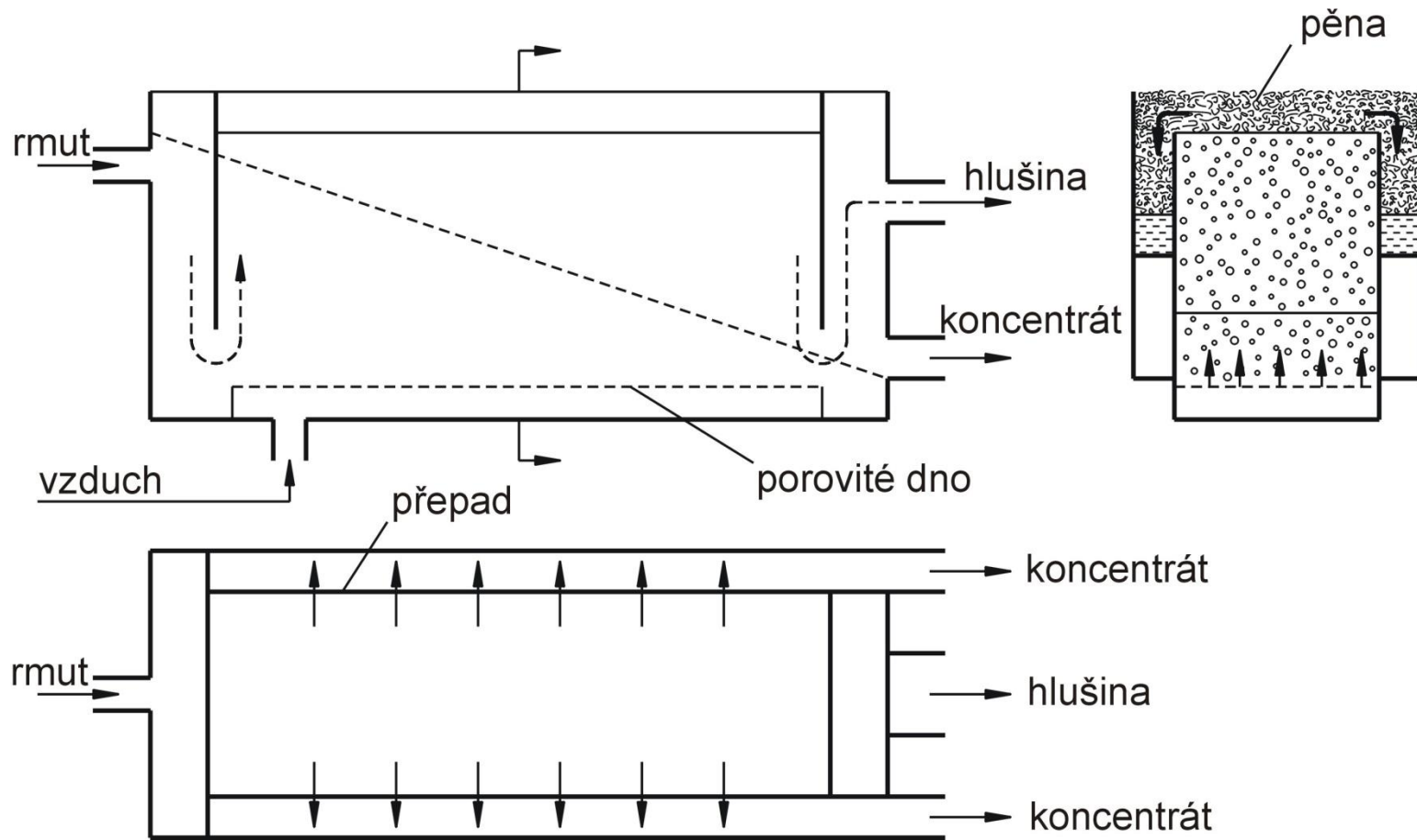
Flotační aparáty

Podle toho jakým způsobem se ve flotátoru vytvářejí bubliny plynu je možno flotaci rozdělit do těchto skupin:

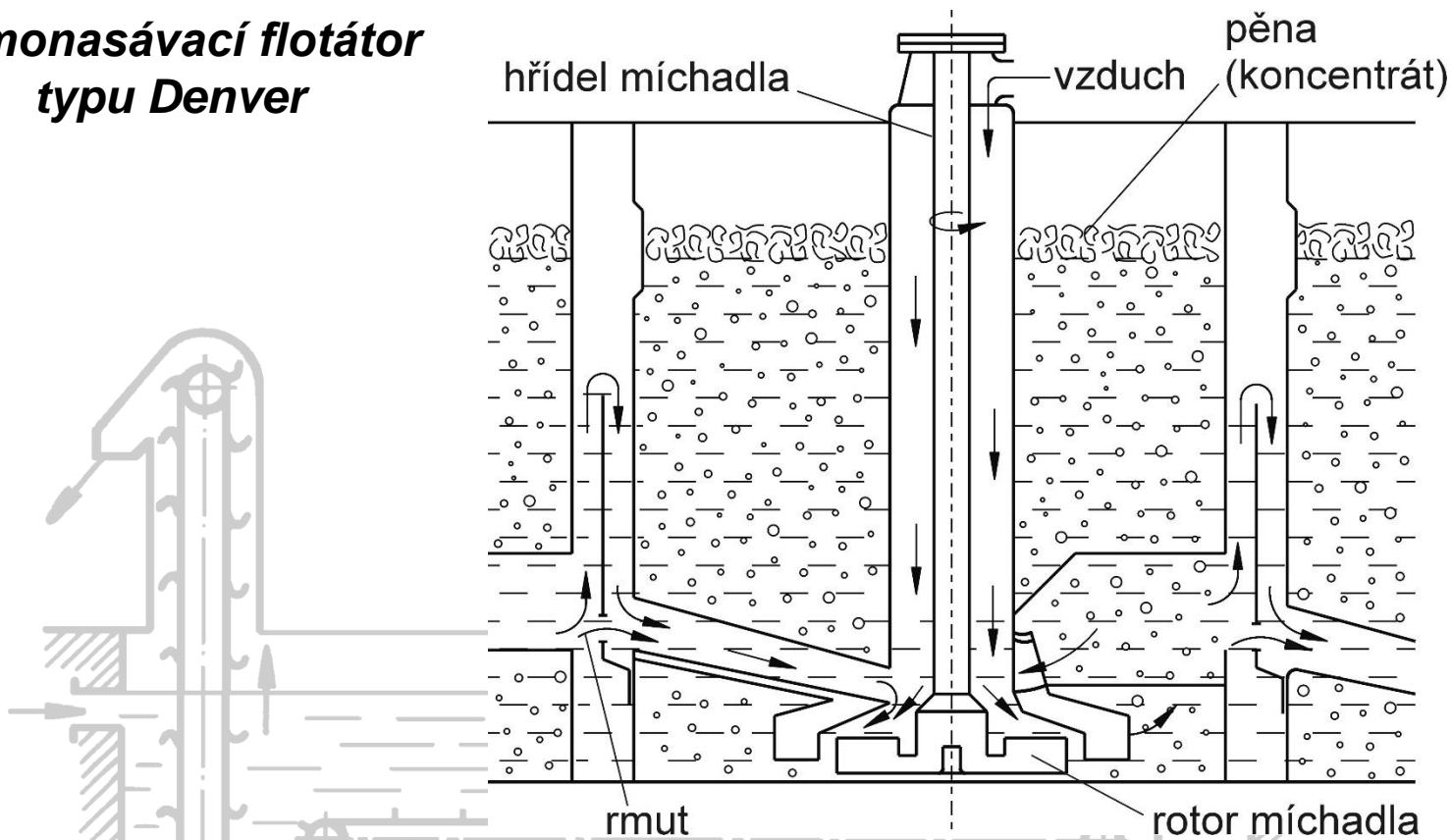
- **flotátory vakuové.** Bubliny vznikají snížením tlaku nad hladinou rmutu pod 0,1 MPa. Tím se v kapalně fázi uvolňují bublinky rozpuštěných plynů, které stoupají vzhůru a unášejí dispergovanou fázi nad kapalinu. Používají se jen výjimečně.
- **flotátory tlakové.** Nasycení kapaliny vzduchem se docílí zvýšením tlaku. Po jeho snížení dojde k tvorbě bublin. Tlaková flotace je účinnější než vakuová. Používá se u některých zařízení na čištění odpadních vod.
- **flotátory pneumatické.** Přivádí se do nich tlakový vzduch, který je rozptylován porézní vestavbou umístěnou u dna flotátoru.
- **samonasávací beztlakové flotátory s mechanickými míchadly.** Využívá se podtlak, který vzniká za speciálně tvarovanými míchadly a trubkovým hřídelem je nasáván atmosférický vzduch a dispergován do suspenze.
- **flotátory kombinované s mechanickým mícháním a samostatným přívodem vzduchu pod rotační míchadlo.**
- **elektrolytická flotace.** U dna flotátoru jsou umístěny plošné elektrody napojené na zdroj stejnosměrného proudu. Elektrolýzou se vytvářejí bublinky vodíku a kyslíku, které unášejí dispergované částice na hladinu a vzniklá pěna je shrnována přes přepad k dalšímu zpracování. Při aplikaci na čištění některých odpadních vod může vznikající kyslík přispívat k odbourávání organických nečistot.

Pneumatický žlabový flotátor

Samonasávací flotátor typu Denver

Kombinovaný flotátor

